

Milica Đurov
SCENSKE SLIKE
2010–2016.

anonymous said:

Milica Đurov

SCENSKE SLIKE
2010–2016.

anonymous said:

Beograd, novembar 2017.

SCENSKE SLIKE

Scenska umetnost oduvek je omogućavala sjajan uvid u umetničko stvaralaštvo i tendencije umetničkog delanja određenog podneblja, i pružala uvid u opštu klimu društva koju oblikuju raznoliki socio-politički faktori. Kako su sredstva za ulaganje u kulturu godinama sve oskudnija, scenografija i profesionalno scenografsko promišljanje prostora je najčešće prvi segment koji gubi svoju budžetsku podršku u okviru produkcije teatarskog dela. Nažalost, primera odbacivanja scenografskog delanja je sve više, a rediteljski stavovi se prilagođavaju ovim okvirima na različite načine. Ipak, i pored nezahvalne finansijske situacije u oblasti kulture, scenografska umetnost u Srbiji ima zlatne momente i ostvarila je značajne domete koji podstiču nove umetničke generacije da se posvete ovoj profesiji.

Danas se u Srbiji scenografija izučava na nekoliko visokoškolskih ustanova među kojima dominantnu ulogu ima Fakultet primenjenih umetnosti u Beogradu sa višedecenijskim stažom (od 1948. godine) u obrazovanju novih scenografskih kadrova. Uvećana konkurentnost u akademskoj sferi, u poslednjih nekoliko decenija, ukazuje i na veće interesovanje mladih naraštaja za ovu vrstu umetničkog izraza i istraživanja.¹ Izučavanje ovog umetničkog polja podrazumeva duboko razumevanje prostorno-vremenskih relacija i interpretacije tih odnosa kroz jedinstven umetnički stav (vezan za dramski tekst i rediteljski

¹ Obrazovanje u ovoj oblasti omogućava Fakultet za umetnost i dizajn, a oblast scenskog dizajna se može izučavati i na Fakultetu za tehničke nauke u Novom Sadu.

koncept). Scenografija na specifične načine spaja umetnost slikarstva, vajarstva, arhitekture, novih i starih medija. Savremeni scenografski tokovi jesu putevi vizuelnog izraza koji umetnički i tehnološki uobličavaju vreme.

Predstavljanje ove umetničke oblasti kroz izložbene okvire izgubilo je svoje tradicionalne manifestacije. Naime, u bivšoj Jugoslaviji, scenografska i kostimografska ostvarenja (umetnički radovi) bila su prikazivana na Međunarodnom trijenalu scenografije i kostimografije koje se dugi niz godina odigravalo u okviru Sterijinog pozorja u Novom Sadu. Ova manifestacija imala je značajan uticaj na naše savremeno scensko stvaralaštvo i jugoslovensko pozorište u celini, i prethodilo je kasnijem osnivanju Praškog kvadrijenala (najznačajnije svetske manifestacije u oblasti scenskog dizajna). Potom su se scenografska ostvarenja predstavljala i prikazivala u okviru druge izložbene manifestacije – Bijenala scenskog dizajna, sa centrom u Muzeju primenjene umetnosti u Beogradu, koje nažalost nije imalo dug staž.

Scenografski radovi se prikazuju i u okviru samostalnih izložbi umetnika, što takođe pruža značajan uvid u savremenu umetničku scenu. Stvaralačku i izložbenu delatnost već decenijama podržava, a umetnike okuplja, ULUPUDS (Udruženje likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajna Srbije) u okviru koga aktivno deluje Sekcija scenografa i kostimografa. Ovo reprezentativno udruženje već godinama unazad podstiče izložbenu delatnost ove sekcije, koja od 2013. godine organizuje izložbu „Crna kutija/Black box“ u Galeriji Singidunum u Beogradu, okupljajući brojne stvaraoce. Takođe, u okviru tradicionalne Majske izložbe ULUPUDS-a predstavljaju se i najnovija scenografska ostvarenja.

Jedna od značajnijih manifestacija koja je istakla stvaralačku snagu scenografije u Srbiji bila je Retrospektivna izložba scenografije i kostimografije 2013. godine, koja se održala u dva prostora u Beogradu – u Kući kralja Petra Prvog na Senjaku i u Beogradskom dramskom pozorištu. Izložba je okupila sve najznačajnije stvaraoce u ovom polju, prikazala radove i istaknutih preminulih umetnika

(kroz virtuelnu izložbu), a sve to povodom 60 godina postojanja ULUPUDS-a. Izložba je naredne godine bila postavljena u Narodnom muzeju u Zrenjaninu.

Iako postoji izvesno izložbeno/galerijsko predstavljanje scenografskih radova, koje priređuju uglavnom sami umetnici, može se reći da pozorišne i muzejske institucije nisu do sada inicirale adekvatno dokumentovanje ove umetničke produkcije. To dosta govori o odnosu našeg pozorišta prema scenografiji koja se tradicionalno posmatra i vrednuje kao potpuno sekundarna pojava. Dokumentovanje scenografije zahteva jedan ozbiljan pristup delu kroz formiranje adekvatne foto dokumentacije, ali i čuvanje tekstualne građe koja prati život određene scenske produkcije i scenografije same.

Najbolji način da se stekne uvid u scenografska ostvarenja i da se na pravi način doživi ova umetnost jeste percepcija samog scenskog ostvarenja, jer scenografija živi u okviru izvođenja. Posle „života“ jedne predstave, od scenografije ostaju poneki zapisi – umetničke skice, fotografije, ponekad i dobar snimak predstave – koji omogućavaju budućim generacijama da na posredan način dožive teatarsko delo.

Ako scenografiju posmatramo kao prostorni objekat, van teatarskog izvođenja, ona prelazi u opseg umetničke instalacije, koja podrazumeva drugačiji vid interakcije između publike i samog dela.

UMETNOST/SCENOGRAFIJA

Scenografiju u užem smislu možemo posmatrati kao scenski prostor, koji se može manifestovati kroz različite scenske slike tokom izvođenja, ali treba naglasiti da ova prostorno-vremenska umetnost podrazumeva kreativan stvaralački proces osmišljavanja (prostora i atmosfere) i realizacije scenskog/izvođačkog prostora (koji se sastoji od dekora i rekvizite – prostora i predmeta u njemu). Scenski/izvođački prostor je prostor u kome se dešava scenski događaj, tj. izvođenje, ili pak scenska `igra`, a

taj događaj može biti vezan za pozorišnu scenu ili bilo koji drugi odabrani fizički ili stvoreni virtuelni prostor. Ovaj tip prostora može biti u sprezi s ljudskim akterima, ili virtuelnim akterima/avatarima, ali isto tako može ga činiti i sam izvođač.

Scenografija kao umetnost, vizuelno i prostorno oblikuje proces scenskog izvođenja delujući podjednako svojom formom i sadržajem. Ona kreativno uobličava sve ono što okružuje životna zbivanja i radnje koje se odvijaju na sceni, a ulaze u vidno polje posmatrača. Služeći se namenski odabranim vizuelnim elementima, scenografija gradi značenjsku celinu, koja korespondira sa ostalim elementima teatarskog dela (režijom, glumom, kostimografijom, osvetljenjem i dr.) i predstavlja podtekst glumačkoj igri. Omogućavajući psihološko eksponiranje likova i igru glumca u scenskom prostoru, stvarajući adekvatnu atmosferu, ona doprinosi i dramaturškoj komponenti predstave.

Scenski (teatarski) prostor kao oblik spoljašnje i unutrašnje akcije, ili kao sveukupno sadejstvo materijalne (i virtuelne) sredine i unutrašnjih reakcija dramskog lika, jeste uobličena, tj. materijalizovana sinteza datih okolnosti, od fizičkih do idejnih. Scenograf, s obzirom na dramsku radnju, stvara i usmerava napon i dejstvo nekog prostora. Dakle, scenski prostor se može odrediti kao čulni (perceptivni) i misaoni (aperceptivni) fenomen, jer se prostor ne određuje samo onim što se vidi ili čuje, nego i onim što se oseća, ili onim što se misli ili zaključuje.²

U umetnosti scenskog dizajna vidan je uticaj skoro svih umetnosti, (arhitekture, skulpture, slikarstva, fotografije, filma/videoa, kompjuterske umetnosti...), bilo da podrazumevaju fizičke ili virtuelne prostorne realizacije.³ Od antičkog teatra do danas, scenografija koristi i fizičke i virtuelne prostore, često stvarajući fizičko-virtuelna prostorna rešenja u kojima se realizuju različiti tipovi scenskih/izvođačkih umetnosti – kako bi se postigao adekvatan vizuelni

² Vidi: Misailović, Milenko. *Dramaturgija scenskog prostora*, Sterijino pozorje – „Dnevnik“, Novi Sad, 1986.

³ Više o analizi osobenosti fizičkih i virtuelnih prostora videti u: Đurov, Milica. *Analitičke razlike fizičkih i virtuelnih manifestovanja prostora u umetnosti – doktorska disertacija*, Univerzitet umetnosti u Beogradu, 2010.

utisak koji je u službi scenskog izvođenja. Takođe, ona predstavlja izuzetno tle istraživanja novih umetničkih formi i izraza, jer koristi sve vizuelne medije (kao inspiraciju, sredstvo i alat), tehnike i tehnologije (kao alat i sredstvo umetničkog izraza) stvarajući posebne prostorne uslovnosti za izvođenje – `igru` u prostoru. Fizičko ospoljavanje scenografije u velikoj meri ima karakteristike arhitekture, u kojoj često pronalazi inspiraciju – kako za fizičke prostorne realizacije tako i one virtuelne.⁴ Stoga scenografija predstavlja umetnost kojom se stvaraju i fizički i virtuelni scenski prostori – mada, za razliku od arhitekture, najčešće, ti stvoreni scenografski prostori nemaju trajanje arhitektonskih građevina, već su iskustveno dostupni samo u periodu trajanja izvođenja/prikazivanja.⁵

Umetnost slikarstva (virtuelni prostor), unapređivala je scensko/teatarsko izvođenje i produkciju gotovo od samog nastanka pozorišta. Zahvaljujući scenskom slikarstvu omogućena je transformacija običnih materijala u magične i misteriozne objekte, „kao alhemija stvaranja zlata od osnovnih elemenata“⁶. Virtuelni svetovi scenskih prostora nisu stvarali samo optičke varke inteligentnim napravama, već, kao i danas, otvaraju slike nepoznatog. Prisustvo virtuelnih prostora, kroz slikovne prikaze, u scenografskim realizacijama vezuje se za sve epohe, te možemo reći da umetnost scenskog prostora, kao i druge umetnosti, predstavlja značajan segment za razumevanje života epohe u kojoj nastaje.

Dakle, teatarski prostori najčešće podrazumevaju fizički arhitektonski okvir scene – okvir prostora za igru (bilo da je u pitanju pozornica ili ulica na kojoj se izvodi), koji biva scenografski prilagođen umetničkoj koncepciji (režiji) određenog komada, tj. izvođenju. Scenski prostor može biti određen fizičkim dekorom, predmetima (rekvizitima),

⁴ Scenografija neretko ima ulogu da stvara na sceni utisak određenog arhitektonskog/ umetničkog stila, da ga podražava, ili da ga scenskim jezikom prenosi kroz dekor.

⁵ Primer scenskog prostora koji je već vekovima dostupan publici, posmatračima jeste Teatro Olimpico u Vičenci – čija je scena, scenografija, arhitektonski definisana.

⁶ Crabtree, Susan & Peter Beuder, *Scenic art for the theatre: history, tools, and techniques*, Elsevier, Burlington - Oxford, 2005, str. 361

ponekad i akterima, ali i virtuelnim prostorima – vidljivim posredstvom najrazličitijih iluzionističkih sredstava kao „prozora u virtuelni prostor“. Od medija slikarstva, video projekcija, ekranskih kompjuterskih slika, do holograma i `virtuelne realnosti`, savremena izvođenja imaju na raspolaganju izuzetne tehnološke mogućnosti za kreiranje vizuelnog izraza – može se reći, kao nikada do sada.

Savremena scenska umetnost u Srbiji prati tehnološke okvire razvoja i tendencije koje postoje u svetu (u okviru sopstvenih mogućnosti), dok na polju ličnog idejno-kreativnog umetničkog stvaralaštva ponekad postavlja i nove standarde savremenosti, bivajući aktuelna i uvažena na svetskom nivou. Scenografska ostvarenja naših umetnika neretko su nagrađena prestižnim nagradama, podižući standarde poimanja scenske/scenografske umetnosti i vizuelne kulture Srbije uopšte. Različita estetika i poetika scenskih prostora, u savremenim umetničkim pristupima scenskom dizajnu, ukazuje na bogatu umetničku imaginaciju, visoku sposobnost manipulacije raznolikim umetničkim sredstvima srpskih scenografa.

Umetnost scenografije je retko u fokusu kada su u pitanju istorijski ili teorijski prikazi, studije, ili pozorišne kritike. Ova umetnička oblast, kao segment teatarskog ostvarenja, najčešće ostaje po strani analitičkih razmatranja ili kritičkih pristupa. U cilju očuvanja značajnih scenografskih ostvarenja nastojaćemo u narednim poglavljima da ukažemo na najznačajnije scenske slike i predstavimo dela iz oblasti pozorišne scenografije od 2010. do 2016. Istorijski gledano, to je kratak period za istraživanje ove umetnosti, ali pruža mogućnost za produbljen analitički osvrt na ovaj stvaralački bogat period, u cilju isticanja vrednosti ove zapostavljene umetničke grane primenjenih umetnosti.

Napominjemo da ovaj tekst predstavlja jedan lični osvrt na scenografska ostvarenja koja najbolje ilustruju savremene umetničke tendencije u kreiranju scenskih prostora, tj. scenskih slika u Srbiji. Pojedina teatarska ostvarenja koja su u tretmanu prostora vođena isključivo rediteljskim stavom, iako visoko ocenjena od strane stručne javnosti i publike, neće biti predmet ovog istraživanja jer nastojimo

da predočimo scenografske struje i stavove. Takođe, ne želimo ni da osporimo značaj ostalih teatarskih ostvarenja koja nisu obuhvaćena ovim prikazom.

U fokusu ovog teksta su značajnija scenografska ostvarenja nastala u profesionalnim pozorištima, u produkcijama drame, opere i plesa. Umetnici koji se, u teatarskim okvirima, po svom scenografskom delanju ističu u ovom vremenskom periodu jesu Marija Kalabić, Miodrag Tabački, Aleksandar Denić, Vesna Popović, Boris Maksimović, Meta Hočevar, Geroslav Zarić, Jasmina Holbus, Darko Nedeljković, Milica Bajić Đurov, Zorana Petrov, Ljubica Milanović i drugi.

U razmatranje ove veoma interesantne umetničke sfere krenućemo hronološki, prikazom najznačajnijih i najuzbudljivijih scenografskih ostvarenja nastalih u Srbiji od 2010. godine.

Metamorfoze

Scenske slike 2010.

Jedno od vizuelno dominantnih teatarskih ostvarenja, koje je obeležilo 2010. godinu jeste predstava *Metamorfoze* Pubija Ovidija Nazona, u produkciji Jugoslovenskog dramskog pozorišta (premijera 9. juna, scena „Ljuba Tadić“). Predstavu je režirao Aleksandar Popovski, a za ovaj komad na polju scenografije saraduje sa nadaleko poznatim umetničkim timom NUMEN koga čine Sven Jonke, Christoph Katzler i Nikola Radeljković. Ova grupa umetnika deluje od 1998. godine, a scenografijom počinje da se bavi od 2005, radeći na predstavi Tomaža Pandura *Inferno* u Madridu. U projektu *Metamorfoze* NUMEN razvija scensku sliku metaforičnom transformacijom prostora, koja se razvija korišćenjem providnih lepljivih traka. Njih glumci sami razvlače pletući „haotičnu“ uznemirujuću mrežu po celom prostoru. Jednostavnim sredstvom, kao što je široka selotejp traka i njenom performativnom upotrebom od strane glumaca, NUMAN podstiče konstantnu nadgradnju vizuelnog i izaziva publiku da intenzivira promišljanje o značenjskoj ulozi ovog scenskog segmenta. Paralelno sa razvojem radnje drame, uz transformaciju glumca koji menjaju uloge/likove, na sceni raste, formira se i vizuelno usložnjava scenografski prostor stvarajući snažnu vizuelnu metaforu (koja se može percipirati i kao ograničavanje ljudske slobode). Između ostalog, autorski tim na izvestan način ističe i da je pozorište samo jedna velika metamorfoza. Ova scenografija nagrađena je „Sterijinom nagradom“ na Pozorju 2011. godine, kao i nagradom „Ardalion“ na 15. Jugoslovenskom pozorišnom festivalu u Užicu. NUMAN je dobitnik i prestižne nagrade za scenografiju na Praškom kvadrijenalu 2011.

U Jugoslovenskom dramskom pozorištu ovu godinu obeležila je i predstava *Elijahova stolica* u režiji Borisa Liješevića (premijera 16. oktobra 2010) koja je na Bitefu osvojila prvu nagradu festivala, Grand prix „Mira Trailović“, a na 16. Teatar festu „Petar Kočić“ u Banjaluci osvojila je nagradu za najbolju predstavu. Takođe, zanimljivo scenografsko rešenje imala je i predstava *Rođeni u YU* (premijera 12. oktobra 2010) koju je režirao sarajevski reditelj Dino Mustafić. Scenografija Dragutina Broza (slikara i scenografa) u vidu jednoga tunela efektno je naglašavala sudbinsku omeđenost likova.

Rekvijem – negde između Pariza i Šangaja Henok Levina, u režiji Milice Kralj premijerno je izveden 17. marta 2010. godine na velikoj sceni Beogradskog dramskog pozorišta. Ovaj komad poznatog izraelskog pisca, nastao je na osnovu tri priče Antona Pavloviča Čehova (*Rotšildova violina*, *Tuga i Željna sna*), čime je obeležena 150. godišnjica rođenja ovog velikana svetske književnosti. Scenski prostor *Rekvijema* odiše pristupom koji karakterišemo kao poetski realizam, što jeste svojstveno vizuelizacijama Čehovljevih drama, ali je oživljen na jedan potpuno nov i estetski pročišćen način koji definiše scenografkinja Milica Bajić Đurov. Prostor uokviruju polutransparentni redovi sufitama koje se od scene do scene „slikaju“ svetlom, stvarajući utisak prostorno-vremenske interakcije zemaljskog i nebeskog, kao svojevrsne bajke. Među sufitama je mesečev krug koji takođe koloristički prati scensku radnju, a predmeti kroz koreografiju animirani izvođačima, transformišu vizuelnost i simboliku scenskog prizora. Mesta radnje su označena minimalnim sredstvima. Izvođači – noseći pojedine predmete, elemente scenografije – grade scenske slike i stvaraju naznake mesta radnje. Na scenu se uvodi klupa, malo ognjište i polica (koje nose glumci) označavajući prostor trošne kućice. Tužna vrba pokraj reke formirana je ogoljenim granama koje animiraju izvođači, a na kraju sa odlaskom glavnog lika u smrt spušta se zvezdano nebo, iza koga smrću sjedinjena porodica pleše valcer... Scenografskim i koreografskim elementima, kroz precizne rediteljske note, na sceni se javljaju kočije, protiče reka, uvela vrba olistava

Rekvijem – negde između Pariza i Šangaja

pred publikom dok anđeli čitaju pismo majci, svetlom okupano, od preminulog deteta... Ovde se može u potpunosti primeniti stav Pamele Hauard (Pamela Howard) da i glumci jesu scenografija.⁷ Kreativno osmišljeni ambijenti i situacije koje se grade suptilnim označavanjem prostora, uz svedeni dekor koji se slika svetlom, doprinose bajkovitom dejstvu drame. Igra svetla i rekvizita nas vodi kroz različite priče i kreira utiske o iluzornom prisustvu izgubljene sreće, o mestu između jave i sna. Milica Bajić Đurov nagrađena je godišnjom nagradom ULUPUDS-a za stvaralaštvo u 2010.

U Beogradskom dramskom pozorištu tokom 2010. na Velikoj sceni izašle su još dve premijere, posle predstave *Rekvijem*, i to *Harold i Mod* Kolina Higinisa u režiji Milana Karadžića i brodvejski mjuzikl *Buđenje proleća* Stivena Satera u režiji Nebojše Bradića. Obe predstave na neki način preuzimaju pojednostavljeni okvir vizuelnog koncepta predstave *Rekvijem* koristeći rikvand i bočne zavesne rekvizite kojima transformišu prostor i scenske slike. Scenografkinja Vesna Popović u istoj pozorišnoj kući, kreira scenski prostor za predstavu *Život je pred tobom* Romana Garija u režiji Veljka Mićunovića. Kroz jednostavan i likovno snažan scenski okvir razvija se intimna drama

⁷ Vidi u: Hauard, Pamela. *Šta je scenografija?*, Clio, 2002.

dečaka koji odrasta na margini francuskog društva tražeći svoj identitet i svoje mesto u svetu.

U Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu Sonja Vukićević režira scenski spektakl *Karmina Burana* Karla Orfa, na jedan inovativan način, uključujući u izvođenje hor, orkestar i balet, stvarajući nesvakidašnje scensko izvođenje ovog dela. Za razliku od svih prethodnih interpretacija *Karmin Burane* Sonja Vukićević uvodi složenije koreografske kretnje u samo horsko izvođenje. Premijera je održana 24. juna 2010. godine, na sceni „Jovan Đorđević“, a vizuelnu snagu ovom delu daje posebno upečatljiva scenografija. Dekorom dominira segment Direrove grafike (Albreht Direr) „Četiri jahača Apokalipse“ koji na sjajan način korespondira sa samom muzičkom komponentom dela. Ova scenska slika se nadgrađuje uvođenjem još jednog bitnog elementa, „ruke Božije“ koja se prelive na oblacima stapa sa impozantnim vizuelnim prizorom scenskog izvođenja. Iako potpisan za ovu scenografiju, Miodrag Tabački nije njen autor, ali je kao jedan od najznačajnijih scenografa u zemlji i svetu tokom 2010. mahom delovao van granica zemlje i stvorio nekoliko impresivnih scenografskih ostvarenja, koja ne smemo zaobići. U pitanju su scenografije predstava *Na Drini ćuprija* Ive Andrića u režiji Nikite Milivojevića – realizovana na sceni Studio Central u Dizeldorfu u Nemačkoj, kao i predstava *Per Gint* Henrika Ibzena, u režiji Slobodana Unkovskog, rađena za Albanski teatar u Skoplju, Makedonija. Oba ova ostvarenja predstavljaju vrhunske scenografske domete.

Vezujući se za ovaj period treba pomenuti i scenografiju Aleksandra Denića za predstavu *Put oko sveta* Branislava Nušića u režiji Juge Radivojevića, koja je rađena za Kruševačko pozorište (koprodukcija ovog pozorišta i festivala Dani komedije u Jagodini). Premijera predstave odigrala se 30. oktobra 2010. godine u Kruševcu. Scenografski prostor ovog dela kreiran je tako da se u okviru istog dekora igraju različite scenske slike i potkrepljuju različita mesta radnje. Dekor, iako nosi notu „nušićevskog“ vremena (početka prošlog veka, mada je nušićevsko vreme – univerzalno vreme u kome leži karakter i temperament našeg naroda) ima

Barbelo, o psima i deci

u sebi opštu crtu koja objedinjuje i ondašnju Srbiju i „Divlji zapad“. Kroz dramu se prepoznaje paradigma globalizacije današnjeg sveta koja planetu čini jednoobraznom „pa mu otuda priliči svuda ista slika izbora i haosa oko njih“, „a u tom globalnom svetu jedino je mikrokosmos ono što ostaje prepoznatljivo“⁸. Predstava je više puta nagrađivana na festivalima (Dani komedije u Jagodini i Nušićevi dani u Smederevu) što svedoči o kvalitetu svih segmenata izvođenja.

Iste godine Denić radi za teatar Madlenianum u Beogradu, za produkciju opere *Rita* Gaetana Donicetija, u režiji Stefana Sablića. Opera je premijerno izvedena 1. oktobra 2010. godine. S vizuelne i rediteljske strane pristup ovom delu je moderan, te scenski prostor dobija savremenu notu, a akteri su smešteni u moderno dizajniran prostor jasnih linija – stan glavne akterke Rite. Scena odaje utisak sterilnog životnog prostora sa jednom ukrasnom biljkom koja oplemenjuje ambijent, dok slikovni prikazi na zidovima (uokvireni neonskim svetlom) i projekcija dima koja je suptilno aktivna u pozadini predstavljaju simpatične značenjske stavke postmodernog vizuelnog teksta omogućavajući razigranu komičnu igru svojstvenu Donicetijevoj operi... jer gde ima dima ima i vatre.

⁸ I. Matijević. „Sublimacija Nušićevog pogleda u Evropu“ u *Danas*, Beograd 25. novembar 2010. (dostupno na :http://www.danas.rs/danasrs/kultura/sublimacija_nusicevog_pogleda_u_evropu.11.html?news_id=204525 – pristupljeno 10.09.2017)

Za Narodno pozorište Sombor, Ana Đorđević režirala je predstavu *Ženidba* Nikolaja Vasiljeviča Gogolja (premijera 24. septembra 2010. godine) na kojoj saraduje sa scenografkinjom Vesnom Popović. *Ženidba* je komedija u kojoj se preko muško-ženskih odnosa na osobeno duhovit način ismeva malograđanština i prikazuje ruski građanski život 19. veka, što je u predstavi, rediteljski i vizuelno, prevedeno u savremen kontekst. Scenska slika *Ženidbe* jeste moderan 'konferencijski' prostor u kome dominira masivan sto tendenciozno dizajniran u pomevanoj, naglašenoj centralnoj perspektivi. Takvim pristupom dizajnu potencira se formalnost sklapanja braka bez emocija i bliskosti, za stolom – odakle se svet posmatra kroz jednu tačku, sa jedne pozicije. Scenografija na kreativan i precizan način omogućava razvoj scenske igre i narativa ka grotesknoj kritici formalizma u svim sferama života, posebno u sferi ljudske intime. Na festivalu Vršačka pozorišna jesen, Vesna Popović dobila je specijalnu nagradu za scenografiju, a predstava u celini proglašena je najboljim dramskim ostvarenjem na 61. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine održanom 2011. godine. Ova umetnica je autor i scenografije za predstavu *Barbelo, o psima i deci* rađene za Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu (premijera 30. aprila, na sceni „Pera Dobrinović“) u režiji Predraga Štrpca. Ova scenska slika izvaja se svojom jednostavnošću i sugestivnošću u rešenju scenskog prostora.

Premijera predstave *Kosa* u režiji Kokana Mladenovića odigrala se 3. februara 2010. godine u pozorištu Atelje 212, u Beogradu. Za ovo ostvarenje scenografiju je radila Marija Kalabić, koja aktere postavlja ispred monumentalnog zdanja jedne od poslovnih zgrada u Americi. To što je mesto radnje predstave i u ovoj interpretaciji smešteno u Ameriku, ne umanjuje njenu univerzalnost i predstavlja samo jedno od ponuđenih nivoa čitanja ovog izvođenja, jer su njene vrednosti svestremenske. *Kosa* govori o našem vremenu ovde i o bilo kojem drugom mestu na svetu gde mladi ljudi pokušavaju da promene svet u kojem žive.

Marija Kalabić u ovoj pozorišnoj kući 2010. godine radi još dve scenografije i to za predstavu *Pazarni dan* Aleksandra

Pazarni dan

Popovića, u režiji Egon Savina (premijera 18. 5. 2010. – Velika scena, priređeno za festival „Mucijevi dani“) i predstavu *Rasprava sa Ernestom Će Gevarom* Jose Pablo Fajnmana (José Pablo Feinman) u režiji Dušana Petrovića, (premijera 23. 9. 2010, Teatar u podrumu). U *Pazarnom danu* scenografkinja ubacuje aktere u „kutiju“, binu koja potencira život oivičen novinama, parolama, pozivima, proklamacijama ističući priču o malim ljudima gladnim vlasti i novca koji funkcionišu u društvu umišljenih, proračunatih političara i ideologa, „prodavaca magle“. Proglasi, oglasi, plakati, parole, novine, novosti, pozivi – štampana reč koja postaje slika i ilustracija života, postaje osnova za scenografski okvir ove političke, istorijske ali i (obično) životne drame Ace Popovića. Za scenografski prostor *Rasprave sa Ernestom Će Gevarom* scenografkinja koristi arhitektonske osobnosti same scene i među te zidove od cigli i konstrukcije prostora, postavlja ritmično redove drvenih klupa i stolova, koji se tokom predstave premeštaju i stvaraju nove scenske okolnosti i slike. Jednostavno scensko rešenje koje pruža puno mogućnosti za razvoj igre u prostoru.

U Narodnom pozorištu Subotica Marija Kalabić kreira scenografiju za predstavu *Banović Strahinja* Borislava Mihajlovića Mihiza, u režiji Andraša Urbana (premijera 10. februara 2010). Prostor ove predstave je nalik areni gde publika okružuje prostor glumačke igre, izdignuta od

Kraj partije

prostora scene. Minimalnim elementima, koji se dodaju u sâm arhitektonski čist okvir teatarskog prostora, kreiraju se različiti ambijenti drame – scenske slike. Ova produkcija je nagrađena kao najbolja dramska predstava u celini na 60. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine.

U pozorištu Atelje 212, Darko Nedeljković dizajnira scenografiju za ***Ratnu kuhinju*** Stevana Koprivice u režiji Milana Karadžića, a Marija Jevtić kreira scenu za ***Kraj partije*** Samjuela Beketa u režiji Petra Božovića. U ovom komadu glavni likovi provode vreme u podrumu, ponižavajući jedni druge, sukobljavajući se sa sopstvenim strahovima i iluzijama o mogućim promenama. Dok napolju vlada opšte mrtvilo i ništa se ne događa, oni osećaju neizbežnost svog kraja. Scenografkinja, poštujući pisca (koji nije želeo da njegovi komadi govore više od onoga što je napisano), na scenu postavlja razbacane kutije, improvizovane kontejnere/sanduke – kao simboličnu predstavu „fundusa istorije” – iz kojih s vremena na vreme izranjaju likovi Nela i Neg. Atmosfera podruma potencirana je ujednačenim koloritom, filmskim nivoom patinaže i ritmičnim rasporedom zidnih svetiljki, a skućenost prostora naglašenom centralnom perspektivom. U tom prostoru Ham je sve vreme okrenut globusu i namerno nemarno bačenoj karti sveta, što predstavlja vizuelnu aluziju na „scenografiju života”.

Pozorište na Terazijama predstavilo je mjuzikl ***Na slovo na slovo*** Dušana Radovića i Miodraga Ilića-Belog (premijera

Lučija od Lamermura

10. aprila 2010), rađen prema nekad veoma popularnoj televizijskoj seriji, u režiji Darijana Mihajlovića. Scenografija Aleksandra Denića asocijala je na ambijent televizijskoga studija, jarkih boja u velikim površinama kojima dominiraju slova, čime je omogućila efektanu spektakularnost uz masovne prizore izvođača u atraktivnim kostimima, koloristički naglašenim jasnim bojama.

Tokom 2010. godine, od nekoliko premijernih izvođenja Narodnog pozorišta u Beogradu, po snazi scenografskog okvira izdvojila se opera ***Lučija od Lamermura*** Gaetana Donicetija, u režiji Džona Ramstera (premijera održana 29. maja). Radnja opere prebačena je u Škotsku 1930. godine (prema originalu smeštena je u 18. vek), i istražuje borbu protiv društvenih stega, patrijarhalnog sistema i problem položaja žena. Scenografiju za Donicetijevu popularnu operu osmislio je Boris Maksimović, višegodišnji zvanični scenograf ove kuće. Od nastanka opere do danas, vizuelna snaga koja prati operska izvođenja predstavlja izuzetno važnu komponentu ove muzičko-scenske forme što je izraženo i u ovom izvođenju. Maksimović stvara monumentalnu scenografiju satkanu od ritmično postavljenih, dominantnih, dijagonalnih formi koje se prelivaju svetlosnim projekcijama. Na taj način, sama prostorno-svetlosna postavka postaje snažna vizuelna kreacija koja korespondira i nadgrađuje doživljaj ovog muzičko-scenskog izvođenja.

Alabama Song

Scenske slike 2011.

Narodno pozorište u Beogradu imalo je bogatu sezonu koju odlikuje više kvalitetnih scenografskih ostvarenja, među kojima su: *Nesporazum* Albera Kamija, u režiji Veljka Mićunovića, scenografkinje Vesne Popović (premijera 10. decembra 2011/Velika scena); *Zli dusi* F. M. Dostojevskog u režiji Tanje Mandić Rigonat i scenografiji Aleksandara Denića (premijera 22. novembra 2011/Scena „Raša Plaović”); *Heda Gabler* Henrika Ibzena, rediteljke Snežane Trišić, takođe u scenografskom ambijentu Denića (premijera 20. februara 2011, Scena „Raša Plaović”), *Misis Tolstoj* Radoslava Milenkovića/ u scenografiji Borisa Maksimovića (premijera, 4. juna 2011/Scena „Raša Plaović”) i predstava *Kanjoš Macedonović* u režiji Vide Ognjenović, sa scenografskim rešenjem Miodraga Tabačkog (premijera, 8. jula 2011/Velika scena).

U predstavi *Nesporazum* Albera Kamija, reditelja Veljka Mićunovića, razmatran je apsurd ljudske egzistencije u okviru jednako apсурdних životnih uslovnosti. Ove uslovnosti odlično su predstavljene i vizuelno istaknute funkcionalnom scenografijom Vesne Popović. Ona smešta izvođače u dekor sačinjen od kamp prikolice, kontejnera, metalnih kutija – skućenih osamnih prostora metalnih zidova, nalik ćelijama. Na taj način pripoveda o ljudskim sudbinama i dočarava preovladavajuću beživotnost ambijenta i bespomoćnost likova. Kamijeva misao uzdiže se iznad pojedinačnog događaja, kao simbol koji označava ljudsku sudbinu i dobija značenje metafore odnosa među ljudima, kao i odnosa između ljudi i života.

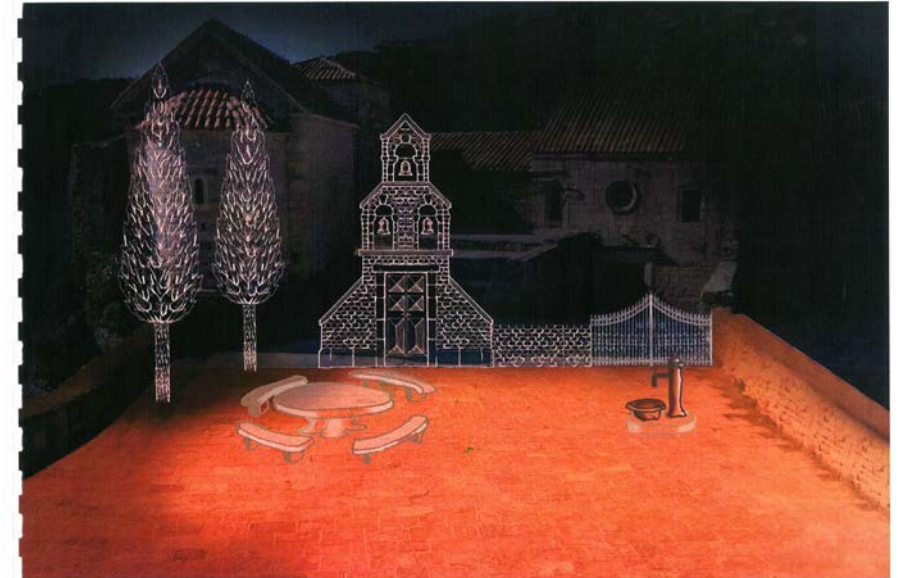

Heda Gabler

Scenografsko rešenje predstave *Heda Gabler* postavlja radnju u savremeni okvir jasno naglašavajući materijalni status protagonista. Kroz minimalistički pristup dizajnu prostora, u funkcionalnom dekoru naglašen je kontrast crnih i belih prostornih elemenata (crnog, prilično izdignutog podijuma i belog stepeništa, nameštaja i naznačenih zidova). Taj crno-beli scenski okvir, koji predstavlja kuhinju moderne vile, doprinosi analizi položaja savremene žene, koja nikako nije domaćica, a koja je u isto vreme izgubljena u svetu neiskorišćenih mogućnosti. Vizuelna hladnoća i sterilnost, kroz valerske kontraste, daju podtekst glumačkoj igri i podcrtavaju radnju predstave – Ibzenovsku „etičnost individualizma“ i Hedinu želju za egzistencijalnim doživljajem smisla.⁹

Predstava *Kanjoš Macedonović* imala je dve premijere, s obzirom na to da nastaje u koprodukciji crnogorskog festivala Grad teatar Budva i Narodnog pozorišta u Beogradu. U prvobitnoj postavci, u Budvi na otvorenom prostoru, korišćen je postojeći arhitektonski ambijent samog grada – crkva, kapija, more. Promene scenskih slika, ambijenti Paštrovića i Venecije, vrlo jednostavno i efektno dočarani su uvođenjem stilizovanih metalnih elemenata – siluete

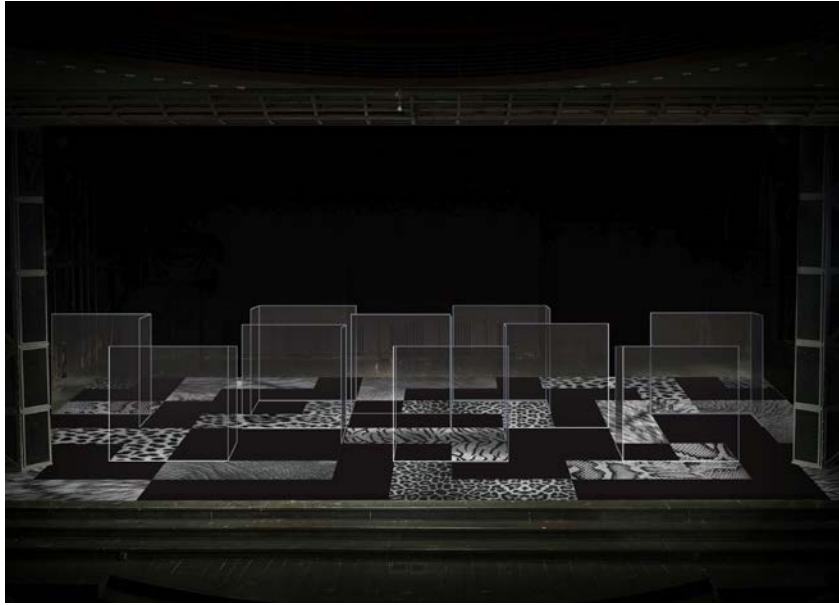
⁹ Milanović, Slavko. „Ibzen, pesnik individualizma“ (dostupno na: <https://www.narodnopoziroiste.rs/heda-gabler>, pristupljeno 19.10.2017)

Kanjoš Macedonović (skica)

stabala i venecijanskog mosta, čime se jasno ukazuje na promenu mesta radnje. Celokupna scenska slika upriličena za Narodno pozorište u Beogradu uspešno prenosi atmosferu prvobitnog primorskog ambijenta, koju Miodrag Tabački, na svojevrsan način, vizuelno oblikuje za potpuno drugačiji vid scene. Već sam odabir materijala koji se koristi u scenskom prostoru, u kome dominira kamen i gvožđe, sugestivno utiče na percepciju celokupnog izvođenja i snažnog rediteljskog stava u čitanju ovog dela.

Miodrag Tabački bio je scenograf i predstave *Gospoda Glembajevi* Miroslava Krleža, u režiji Jagoša Markovića (premijerno izvedena 4. februara 2011 na Velikoj sceni Ateljea 212). Kreirajući scenografski okvir ove drame, on koristi lavirint kao inspiraciju za projektovanje alegorijskog prostora na jedan inovativan način. Scenska slika proslave u kući Glembajevih organizovana je kao „izložbeni prostor“ sa providnim paravanima/zidovima postavljenim u vidu lavirinta. Korišćenje transparentnih paravana u nijansi dima, omogućava ogledanje likova u odrazu „zida“. Nalik ogledalskoj igri, akteri se pojavljuju kao obrisi

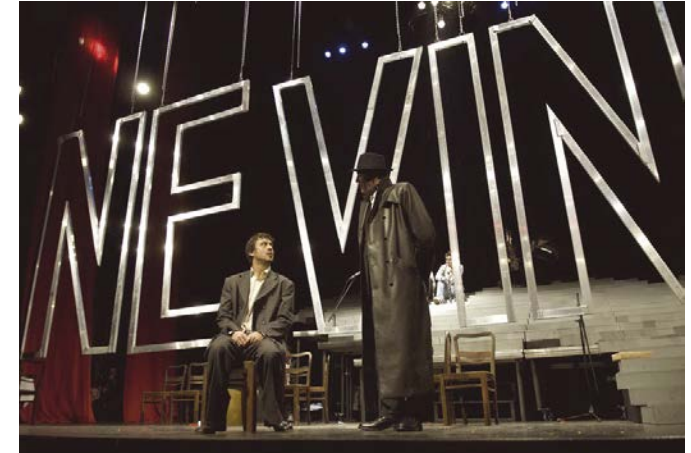

Gospoda Glembajevi (skica)

portreta na „zidovima“, ali se ujedno vide i izvođači koje stoje iza te barijere – „kao u izlogu“. Ova zanimljiva vizuelna stavka, korišćena u građenju scenskih slika, pruža novi nivo doživljaja i tumačenja ovog teatarskog ostvarenja. Tablački je za ovo delo odlikovan nagradom „Dorian Sokolić“ za najbolju scenografiju na Međunarodnom festivalu malih scena u Rijeci, Hrvatska.

Pozorište Atelje 212 je tokom ove godine imalo još nekoliko značajnih scenografskih ostvarenja koje je kreirala Marija Kalabić i to scenografije za predstave: ***Otac na službenom putu*** Abdulaha Sidrana u režiji Olivera Frljića i ***Zbogom SFRJ*** u režiji Kokana Mladenovića.

Scenografski pristup Marije Kalabić delu ***Otac na službenom putu*** ide van prostog realizma. Ona definiše scenu konstrukcijom svetlo-sivog stepeništa u obliku granica nekadašnje Jugoslavije. Prostor ispred te političke pozornice, naznačene crvenim zavesama, transformiše se u pojedinim prizorima u balkansku krčmu, a na kraju u svadbeno slavlje. Same crvene zavese nose i bitne oznake vremena – srp i čekić, zvezdu petokraku, kao i Staljinov portret.

Otac na službenom putu

Vreme sukoba Tita i Staljina predloženo je spuštanjem na pozornicu ogromne reči istorijskog »NE«, koje se u događanjima oko hapšenja oca porodice pretvara u reč »NEVIN«. „Sjećanja glavnog protagoniste tako su poput kratkih rezova ili bljeskova prošlosti, dok mrtvački sanduci koji lebde nad pozornicom prizivaju nadrealizam.“¹⁰ Celokupan scenski prostor je simboličan i funkcionalan, a svaki element predstavlja bitnu značenjsku odrednicu. Na kraju komada stepenište u obliku Jugoslavije, na kome se odvija veći deo radnje, komada se i cepa na tri dela. Za scenografiju predstave ***Otac na službenom putu*** Marija Kalabić ovenčana je nagradom za najbolje likovno oblikovanje predstave, na X Festivalu BiH drame u Zenici 2011. godine, nagradom „Krstomir Milovanović“, na 20. Danima Zorana Radmilovića, u Zaječaru 2011. i nagradom žirija novinara, na XVI Pozorišnom festivalu u Užicu 2011.

Predstava ***Zbogom SFRJ*** je dobila nagradu „Krstomir Milovanović“ za vizuelni identitet na 21. Danima Zorana Radmilovića, u Zaječaru 2012. godine. Vizuelni tretman scene, koju kreira Marija Kalabić, okrenut je simboličkom koncipiranom dizajnu, kroz poigravanje s elementima

¹⁰ Cuculić, K i S. Hribar. „*Otac na službenom putu* Ateljea 212: Frljić je znak za hrabrost“, *Novine.hr*, Rijeka, 5. svibanj 2012 (dostupno na: <http://www.novolist.hr/layout/set/print/Kultura/Kazaliste/Otac-na-sluzbenom-putu-Ateljea-212-Frljic-je-znak-za-hrabrost>)

Zbogom SFRJ

ikonografije jugoslovenstva, što izvesno doprinosi kvalitetu predstave. Scenografijom dominiraju teški i glomazni elementi, koji predstavljaju „portale“, „vrata“, bivše republike SFRJ. Njihovo premeštanje po sceni omogućava simbolički prikaz odnosa koji se dešavaju u nekadašnjoj zajednici. „Scenografija obiluje predmetima koji direktno upućuju na život u SFRJ, dok se, prateći dinamiku dramskog teksta, prvo uvode vizuelni sadržaji, koji implicitno aludiraju na raspad države, pa potom i audio-vizuelni, koji upućuju i na ratna zbivanja s početka devedesetih godina XX veka. U završnoj sceni predstave, likovi spajaju na izgled besmislene blokove, gradeći krematorijum za junakinju Jadranku Mitić, čime simbolično objavljuju i konačni kraj SFRJ. Ova scena nastoji da izazove snažan emotivni naboj kod publike, ali ona može biti i podsticajna za suočavanje gledalaca sa njihovim individualnim uspomena, kao i za suočavanje sa različitim viđenjima istorijskih događaja i kristalizaciju stavova o pojedinim aspektima života i društva u SFRJ.“¹¹

¹¹ Ilić P. i M. Resanović. *Slika svakodnevnog života i društva u drugoj Jugoslaviji u savremenim pozorišnim predstavama u Beogradu*, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Beograd, 2014, str.26 (dostupno na: <http://mpus.org.rs/wp-content/uploads/2015/04/B-Ilic-Resanovic-Slika-svakodnevnog-zivota-i-drustva-u-SFRJ.pdf>)

Višnjik

Predstava *Nije smrt biciklo (da ti ga ukradu)* po tekstu Biljane Srbljanović u režiji Slobodana Unkovskog, premijerno je izvedena 17. juna 2011. na sceni „Ljuba Tadić“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Scenograf Valentin Svetozarev (gost iz Makedonije) stvara dominantnu scensku sliku, sačinjenu od vizuelno teške metalne konstrukcije koja obitava nad akterima i značenjski produbljuje doživljaj dela. Scenografija, primerena sadržaju i opštoj atmosferi scena, uvlači gledaoca u naizgled neki drugi svet, koji suštinski, na simboličan način ocrtava nedovršenosti, nabacanosti i kaos savremenog društva, ukazujući i na naš mentalitet, okruženje i perspektive...

Čehovljevi *Višnjik* u režiji Dejana Mijača, predstavlja još jednu koprodukciju Jugoslovenskog dramskog pozorišta sa festivalom Grad teatar Budva. Ovo scensko ostvarenje uspešno je „prebačeno“ sa festivalske na matičnu scenu. Scenograf Darko Nedeljković uspostavlja specifičan minimalistički vizuelni okvir za razvoj suptilnog poetskog rediteljskog stava i glume. Izvođači su smešteni u veliku kutiju od dasaka, u jedan svedeni ograničavajući životni prostor junaka, u čijem je zadnjem planu dugačak red stolica. Drvo kao materijal u prostoru, nosi metaforu života, kao i sam višnjik koji treba da bude posećen, a taj život nalikuje sanduku. Prva premijera održana je 17. jula 2011. na

Kelerabe su zdrave

Svetom Stefanu, a beogradska premijera 4. oktobra 2011. na sceni „Ljuba Tadić”

Na sceni „Rade Marković“ Beogradskog dramskog pozorišta, 24. aprila 2011. izvedena je premijera predstave velikog filmskog hita *Sve o mojoj majci* Pedra Almodovara, u dramatisaciji Semjuela Adamsona i režiji Đurđe Tešić. Scenografkinja ove predstave bila je Zorana Petrov koja prostor scene oblikuje svedenim sredstvima i označava različita mesta radnje simultano, efektnim scenografskim okvirom. Scenografija svedenim sredstvima omogućava vešto rediteljsko vođenje predstave u kojoj se iznova podseća na lepotu životne strasti, prijateljstva i ljubavi. Tokom 2011. je na istoj sceni održana još jedna premijera, i to predstave *Kelerabe su zdrave* po tekstu i u režiji Milice Kralj i scenografiji Milice Bajić Đurov. Drama govori o dva para koji se bore za egzistenciju, tragaju za boljim poslom, a u tome gube sami sebe. Ova aktuelna komična priča vizuelno je oblikovana jedinstvenim, svedenim tretmanom scenskog prostora koji se po scenama transformiše razmeštanjem elemenata koje nalikuju kockama. „Kocke“ se kroz igru pozicioniraju oko centralne moderne sofe, i dva specifična svetleća „alarma“ – čime se scenski objedinjuju životni putevi ove dve porodice. Prostorom dominira i ogromni projekcioni ekran koji akterima visi nad

Jovča

glavama – kao simbol presije tj. nametanja životnih uslovnosti i pravila. Vizuelnost se transformiše i igrom svetla koje se provlači kroz okolne sufite, prateći video postavku i atmosferu scena. Alegoriju „sklapanja životnih kockica“ scenske slike upotpunju i naizmeničnim projekcijama insceniranih TV reklama, i stvarnih događaja koji se dešavaju ispred zaključanih ulaznih vrata. Surogat života postaje život, pun alarma za kola, za požar, za buđenje, za plaćanje računa... Scenografska postavka, kroz minimalistički multimedijalni pristup, pruža jedno funkcionalno i estetski zanimljivo rešenje.

Predstava *Jovča* Borislava Stankovića u režiji Juga Radivojevića premijerno je izvedena 1. oktobra 2011. godine na Velikoj sceni „Ljubiša Jovanović“ Šabačkog pozorišta. Za ovo ostvarenje scenografiju je kreirao Aleksandar Denić, koji prostor dizajnira u duhu arene stvarajući kružni izvođački prostor uokviren klupama. U centru scene je realistično drvo sa velikim stolom koje postaje i centar akcije. Drvo predstavlja simbol tragedije glavnog junaka, koji je zbog svoje nekontrolisane ljubavi prema ćerki uništio i nju i sebe, pa i čitavu porodicu – drvo je na kraju ogoljeno. U istom pozorištu *Ožalošćenu porodicu* Branislava Nušića režira Bojana Lazić u scenografiji Zorane Petrov (premijera 10. marta 2011). Scenska slika otkriva enterijer savremene

Ožalošćena porodica

vile skorojevića (pokojnika) koja je sva u mermeru, sa stubovima sa zlatnim kapitelima, visećim kristalnim lustrom, i simetrično postavljenim „raketama“ – simbolima potencije i moći. Ovaj prostor postaje leglo malograđanštine, lažnog morala i pruža okvir za razvoj osavremenjenog koncepta Nušićevog komada koji istražuje granice ljudske pohlepe. Zorana Petrov je bila i jedan od autora predstave *Čudne ljubavi* Maje Pelević u režiji Đurđe Tešić, rađene za Malo pozorište „Duško Radović“ u Beogradu, za koju je nagrađena godišnjom nagradom pozorišta 2012. godine.

Novosadsko pozorište – Újvidéki Színház tokom 2011. godine imalo je više premijernih izvođenja: *Čongor i Tinde* Mihailja Verešmartija u režiji Đerđa Hernjaka i scenografiji Aleksandara Senkovića (premijera: 10. novembra 2011); *Alabama Song* reditelja Rahima Burhana, scenografkinje Marije Kalabić (premijera: 10. juna 2011); kao i *Sedam i po* Miroslava Momčilovića u režiji Darijana Mihajlovića, a u scenskom okviru Marije Kalabić (premijera 21. aprila 2011).

Scenskim prostorom predstave *Alabama Song* dominira postavka osam belih, drvenih identičnih elemenata (ujedno prozori i sanduci) koji se – paralelno sa razvojem scenske radnje – organizuju po samoj sceni, gradeći različite okvire za igru. Ova jednostavna, a efektna i funkcionalna scenografija, omogućila je interesantna mizanscenska

Alabama Song

rešenja, jer su scenske slike imale svoj razvoj i ispred i iza ovih prozorskih formi. Posebnoj atmosferi scenografije doprinele su svetlosne postavke (dizajner svetla Robert Majoroš) čime se vizuelno uobličavaju različiti prostori ove ljubavne i istorijske drame. U predstavi *Sedam i po* Marija Kalabić se služi sličnom repetitijom u dekoru. Scenski prostor definisan je jednom centralnom kulisom sa više identičnih vrata, koja kao da se nalaze u istom hodniku zgrade. Iznad vrata je naziv po jednog od glavnih gradova bivših republika Jugoslavije, sa simbolički postavljenim zidnim satovima iznad svakog naziva. Celokupna igra izvodi se frontalno ka publici, a na sceni su i jedne stepenice postavljene bočno, kojima se može ići na sprat iznad. Predstava je rađena u koprodukciji tri teatarske kuće: Ate-ljea 212, Beograd, Narodnog Pozorišta Republike Srpske, Banja Luka i Ujvideki Szinhaz – Novosadskog Pozorišta, Novi Sad. Nastala kao novi model pozorišnog povezivanja, predstava je smeštena u prostore, lokalitete i mentalitete nekadašnje Jugoslavije, i prikazuje stanje duha na prostoru nastalom raspadom bivše SFRJ.

Marija Kalabić tokom 2011. radi i scenografije za predstave: *Iza rešetaka*¹² Branislave Ilić i Kokana Mladenovića

¹² Scenografija Marije Kalabić za ovo teatarsko ostvarenje definiše prostor metalnim rešetkama, čime ga omeđava. Prostor predstavlja ambijent zatvora u koji se 'useljeva' rijaliti šou. Skučenost, otuđenost i hladnoća ljudi i ambijenta

(u režiji Kokana Mladenovića) u Kruševačkom pozorištu, a **Komediju zabune**¹³ Vilijama Šekspira u režiji Milana Neškovića u Narodnom pozorištu Subotica.

U Madlenianumu izlazi opera **Pajaci** Rudera Leonkavala, u režiji Jurija Aleksandrova (gosta iz Rusije), koja je premijerno prikazana 28. oktobra 2011. na Velikoj sceni ove operne i teatarske kuće. *Pajaci* jesu poznato delo standardne operne literature, koje je često izvođeno na svetskim scenama. „Gledalac je suočen sa nebrušenim realizmom Leonkavalovih *Pajaca*, sa jednom, takoreći svakidašnjom, tragedijom malih ljudi, zatvorenih u uski, začarani krug svojih iluzija.“¹⁴ Za ovu modernu i intrigantnu inscenaciju scenografiju je osmislio Vjačeslav Okunjev, takođe gost iz Rusije. Dekor predstave čini masivna metalna konstrukcija, sa začudnim elementima, koja je omogućava igru glumaca na različitim nivoima dekora, čime se dobija na atraktivnosti i dinamici izvođenja. Scenski prostor je vizuelno raskošan i omogućava dočaravanje radnje koja, neretko, prepliće fikciju i stvarnost donoseći „scenu u sceni“. Takvim pristupom, u pojedinim segmentima izvođenja, meša se privatnost protagonista i njihove uloge (magični svet „teatra u teatru“) kroz pristup nalik *komediji del arte* (*commedia dell'arte*). Scenske slike ove predstave su zanimljive i izazovne, pružaju jednu bajkovitu viziju u kojoj se korišćenjem svedenih sredstava stvaraju fantastični prizori spektakla.

Predstava Ateljea 212 **Matica** Gorana Petrovića, u režiji Rahima Burhana (premijera 12. marta 2011) scenografski je oblikovana delom Marije Jevtić. Glavni junak, Andrija Gavrović, zastavnik prve klase JNA u penziji, odlučuje da ostane u podrumu svoje zgrade, prepunom odloženih i upotrebljenih stvari koje su obeležile njegovu i našu prošlost. Scenski prostor pruža se od ulaza u pozorište gde su,

pojačana je uvođenjem niza ekrana na kojima se uživo prenose događaji sa same scene.

¹³ Za prostor zabune u ovoj 'komediji zabune' kao inspiracija vizuelnog okvira poslužile su Ešerove grafike, tretman prostora kao nedovršenog i večnog lavirinta koji je poligon za ovu virtuoZnu glumačku igru.

¹⁴ Stevanović, Ksenija „Maštoviti Aleksandrov“, Politika, četvrtak, 17.11.2011. (dostupno na: <http://www.politika.rs/sr/clanak/198152/Mastoviti-Aleksandrov>, pristupljeno 13.06. 2017)

Matica

kroz hodnike kojim publika prelazi do scene u podrumu Ateljea 212, postavljeni realistični predmeti koji se mogu videti po podrumima velikih zgrada: plastična burad, gajbice, džakovi sa povrćem, drva za ogrev. Reditelj je izabrao odgovarajući stil scenske realizacije Petrovićevog teksta – poetski realizam. Ovakvo umetničko polazište je imalo za rezultat scensku sliku koja, doslovno, predstavlja podrum pretrpan stvarima (stvarima koje, između ostalog, označavaju jugoslovensku prošlost), od autentičnih dnevnih novina do vojnih uniformi SFRJ i odlikovanja. Publika okružuje scenu sa tri strane, a prostor je jako stešnjen, pomalo i klaustrofobičan, čime se bitno pojačava emotivni doživljaj gledalaca. U pozadini se nalazi podrumski prozor, platno, na kome se između scena prikazuju različiti stilizovani, uglavnom animirani, crno-beli snimci koji poetski dopunjuju radnju.

Scenske slike 2012.

Narodno pozorište u Beogradu počinje 2012. godinu značajnim ostvarenjem *Život je san* Pedra Calderona de la Barke, u režiji Slobodana Unkovskog i scenografiji čuvene Mete Hočevar¹⁵ (premijera 23. januara 2012/Velika scena). Rediteljski stav zapostavlja politička značenja ovog dela i u prvi plan postavlja problem odnosa između stvarnosti i sna, metafizičku relativizaciju ljudskog postojanja, ideju da život na Zemlji nije ništa više do iluzija. Takav umetnički pristup delu na sjajan način je potkrepljen posebnim, minimalističkim pristupom scenografiji. Meta Hočevar u svom radu ispituje osnovne umetničke postulate – semantičnost i estetičnost vizuelnog, te upotrebom minimalističkih sredstva kreira scensku stvarnost. Ključnu pažnju posvećuje uspostavljanju scenskog prostora kroz organizaciju i artikulaciju jednostavnih scenskih elemenata, tako da njene scenske slike deluju pročišćeno, akcentujući nekoliko ključnih vizuelnih stavki koje pokreću prostorne planove i aktiviraju značenjske strukture same scenske akcije i sveukupnog doživljaja dela. Scenografija predstave *Život je san* je svedena, ali vrlo snažna, i uspostavljanjem kontrasta likovno-prostornih elemenata doprinosi stvaranju ozbiljne atmosfere. Insistirajući na razigravanju prostora po vertikali, Hočevareva izvođače pozicionira u propadališta scene, ali i koristi mogućnosti vertikalnog pozicioniranja aktera iznad scene (knez Sigizmund visi nad scenom okačen o cugove). Prostor iznad scene definisan je

¹⁵ Meta Hočevar je svojim dugogodišnjim delovanjem na polju scenografije, kostimografije i režije u velikoj meri obeležila umetničku scenu bivše Jugoslavije, sada regiona, i izvršila snažan uticaj na razvoj ove umetničke grane, te je dala veliki doprinos razumevanju i razmatranju scenskog prostora.

Život je san

linijama neonskih svetiljki, u vidu kvadrata. Taj „nebeski“ prostor biva dodatno obogaćen spuštanjem mnoštva lopti, nalik planetama, koje nadograđuju poetiku same scenske like. Scenografski elementi su ponekad ključni za i koreografiju i proizilaze iz nje (npr. crveni štapovi kao 'koplja'). „Prostor igre je minimalistički ubedljiv, koriste se prostori ispod i iznad scene, odakle likovi izranjaju i izviruju – što je vizualno efektno i simbolički potentno rešenje koje sugerise postojanje različitih svetova i nivoa stvarnosti.“¹⁶

Predstava *Henri VI* Vilijama Šekspira, u režiji Nikite Milivojevića, takođe je izuzetno ostvarenje nastalo kao koprodukcija Narodnog pozorišta u Beogradu, Fonda „Laza Kostić“ i Glob teatra, London. Premijere ovog dela bile su 11. maja 2012. u Glob teatru u Londonu, a potom 15. juna 2012. u Beogradu na Velikoj sceni Narodnog pozorišta. Za ovo ostvarenje scenografiju je osmislio Boris Maksimović, koji stvara zanimljivu prostornu postavku u kojoj prvo formira ogroman sto sastavljen od mobilnih komada. Ovi komadi se tokom predstave razmeštaju stvarajući interesantnu vizuelnu dinamiku scenskog izvođenja. Okrugli sto, kao scenografski koncept, korespondira sa rediteljskim pristupom da nema uobičajenog glavnog junaka, već

¹⁶ Tasić, Ana. „Traži se smisao drame“ u *Politika*, 24.01.2012 (dostupno na: <http://www.politika.rs/scc/clanak/205782/Trazi-se-smisao-drame> - pristupljeno 10.06.2017.)

Henri VI

da je protagonist država, te samo pomeranje njegovih delova nudi nove značenjske nivoe izvođenju, ukazujući na tragičnu istoriju, nesloge i ratove.

Boris Maksimović je takođe bio autor scenografije za predstavu *Staklena menažerija* Tenesi Vilijamsa, koja je premijeru imala 16. marta 2012. godine na sceni „Raša Plaović“ u režiji Radoslava Milenkovića. Ova drama prenosi atmosferu prve polovine XX veka u kojoj je živela i preživljavala američka radnička klasa. Scenska zbivanja su na adekvatan način podstaknuta dobro rešenom dekomponovanom scenografijom. Ona je zasnovana na nekoliko „planova“ koji prikazuju enterijer doma Vingfieldovih, gde dominira „životni prostor“ Toma, uz vizuelni sklop metalnog stepeništa, kako u prostoru scene, tako i njegovih istaknutih dijagonalnih linija u zadnjem planu (kao slikovnog prikaza). Scenografska postavka na svojevrsan način omogućava suptilan poetsko realističan prikaz života jedne južnjačke porodice bez oca, razapete između sveta vlastitih iluzija i grube stvarnosti života.

Mjuzikl inspirisan pesmama Zdravka Čolića *Glavo luda* u režiji Nikole Bulatovića i scenografskom okviru Aleksandra Denića premijerno je izveden 28. septembra 2012. godine u Pozorištu na Terazijama u Beogradu, a ubrzo posle ovog ostvarenja i *Zona Zamfirova* po Stevanu Sremcu, u

Zona Zamfirova

režiji Kokana Mladenovića (premijera 9. novembra 2012. godine). U ovoj verziji *Zone*, pored ljubavne priče, akcentat je na socijalnom raslojavanju koje se dešava krajem 19. veka, kada Turci napuštaju Srbiju, i kada stižu struje sa Zapada i sistem vrednosti se menja. Sve to, prema zamisli autora, u sadržaj predstave unosi društvenu satiru i opaske na današnje vreme. Scenografkinja Marija Kalabić stvara jednostavne i efektne scenske slike, koristeći lako pokretne elemente dekora, te u potpunosti oslobađa prostranost scene za pozamašan broj izvođača. Šareni, strasni, topli svet juga predstavljen je u ovom mjuziklu slojevima raznih elemenata koji svojim kombinovanjem stvaraju svojevrsan kolaž. Tako na sceni igraju kristalni lusteri koji postaju mesta susreta zaljubljenih, zlatni ramovi, liciderska srca, a jedna od najupečatljivijih slika je pojava voza koji – označen jarkim svetlom, kao iz dubine tunela – stvara utisak kao da bi svakog časa mogao da krene u publiku. Marija Kalabić je za ovo delo nagrađena na 42. festivalu Dani komedije u Jagodini, a predstava je proglašena za najbolje ostvarenje na 58. Sterijinom pozorju u Novom Sadu iste, 2013 godine.

Beogradsko dramsko pozorište u svojoj jubilarnoj 65. sezoni postavlja na Velikoj sceni autorski tekst Gorana Markovića koji je ujedno bio i reditelj predstave *Doktor D* (premijera 23. februara 2012). Vizuelnom izrazu posebno

Otelo

je doprinela scenografija, koju je realizovao umetnik Nebojša Veselinović. Kroz scenski prostor, koji je sačinjen od kulisa čija je površina ogledalo, scenograf je nastojao da prenese ideju reditelja i stvori ogledalsku igru koja omogućava beskrajno umnožavanje odraza – stvarajući vizuelne klonove aktera. Time je scenska slika nadograđena novim značenjskim nivoima koji se nadovezuju na priču, zarad razumevanja kompleksnosti i „čitanja“ glavnog lika.

U Jugoslovenskom dramskom pozorištu, u Teatru „Bojan Stupica“, 24. oktobra 2012. godine premijerno je izvedena predstava *Samo neka bude lepo* Doroti Parker u režiji Marka Manojlovića. Branko Hojnik kreira jednostavnu i efektnu scenografiju čija aktivna igra, korišćenjem rotacije dekora, potencira otuđenost i nerazumevanje. Scenski prostor je funkcionalno rešen i omogućava odvijanje radnje na različitim prostorima rotirajuće platforme. Na platformi su smešteni enterijeri domova likova, te se između delova predstave cela mobilna scena okreće u krug, što pored formalne atraktivnosti, nosi i metaforička značenja – životne rutine, repetitive ... Vizuelni koncept ovog izvođenja nosi umeren stav diskretne elegancije.

U istoj teatarskoj kući na sceni „Ljuba Tadić“ 23. decembra 2012. godine premijerno je izvedeno delo Vilijama Šekspira *Otelo* u režiji Miloša Lolića. Scenografkinja Jasmina

Zoran Đinđić

Holbus ovom delu pristupa minimalistički. Gledano u celini to je i odlika njenog scenskog stvaralaštva, te dekor prati kontekst predstave ukazujući istovremeno na istinu i laž, čime se i bavi sam komad. Scenski prostor definisan je uzdignutim žutim podijumom, čija se boja preliva ka gledalištu. Neutralni paravani označavaju različita mesta radnji – dve velike kulise pomeranjem na različite načine, omeđuju i koncipiraju scenski prostor, dok jedna „gvozdena“ kulisa postaje oznaka za Veneciju. Upotrebom svedenog dekora, scenografija Jasmine Holbus prati „narrativno i metaforičko umrežavanje Šekspirovog teksta“¹⁷. Izgled scene je simbolički prodoran i u saglasju je sa rediteljskim konceptom i glumačkim interpretacijama. Holbusova je 2013. nagrađena Godišnjom nagradom ULUPUDS-a za stvaralaštvo u 2012. godini.

U pozorištu Atelje 212 Oliver Frljić režira predstavu *Zoran Đinđić* u scenografskom okviru koji kreira Marija Kalabić. Predstava je premijerno izvedena 18. maja 2012. godine na Velikoj sceni „Mira Trailović“ u okviru festivala „Mucijevi dani“. Pozornica se koristi kao svojevrsna tribina na kojoj se pokreće mnoštvo tema koje su obeležile život u Srbiji u proteklih dvadesetak godina – kao mozaik

¹⁷ Obradović, Nenad. „Poetski *Othello* prepun strasti i izdaje“, e-novine.com, 24.12.2012. (dostupno na: <http://www.pozorje.org.rs/2013/predstava2.htm>)

Fani i Aleksandar

jednog društva u kojem je bio moguć atentat na demokratskog premijera. Scenske slike grade specifične prizore korišćenjem različitih predmeta. Scenom dominira maketa Hrama Svetog Save od koje nastaje i groblje i džamija, knjiga (kao element dekora) sa natpisom „Ustav“ na čijim stranicama je tekst „Ruke su mi krvave, ali mi je savest čista“. Prisutni su i drveni krstovi sa imenom Zorana Đinđića, kao i televizori sa snimcima njegove sahrane, ali i velika slova/klackalice reči *demokratija* od kojih se premeštanjem dobijaju reči *rat, raj, komedija, kradem*, itd. Scenografija Marije Kalabić konstantno se transformiše u nove značenjske celine, nadograđujući scensku igru vizuelnim segmentima priče o Zoranu Đinđiću, ali i o nama kao svedocima tog vremena. Teatarsko ostvarenje *Zoran Đinđić* dobilo je Grand prix „Mira Trailović“ za najbolju predstavu 47. Bitefa.

Predstava *Fani i Aleksandar* Ingmara Bergmana u režiji Đerđa Vidovskog premijerno je izvedena 30. marta 2012. godine u Novosadskom pozorištu – Újvidéki színház. *Fani i Aleksandar* je priča o dvoje starih ljudi koji lutaju stranputicom svojih uspomena. Vizuelnu stranu izvođenja obogaćuje scenografija Marije Kalabić, koja se koristi svedenim jezikom arhitekture, stvarajući efekatan dekor sačinjen od „silueta“ pročelja fasade sa lukovima, koji omogućava i igru na različitim nivoima. Likovno pročišćen

Svet

dekor postaje prostor traganja za sećanjima i prošlosti. Priča o porodici, jednom vremenu i istoriji jednog vremena i mesta, smeštena je u okvir dvospratne arkade, kao galerije portreta i likova.

Narodno pozorište u Nišu svoj repertoar osvežilo je predstavom **Svet** Branislava Nušića u režiji Milice Kralj i scenografiji Milice Bajić Đurov (premijera 25. decembra 2012). Prva scenska slika, koja otvara Nušićevo delo publici, formirana je nizom frontalno postavljenih kulisa u floralnom dezenu ispred kojih je pozicionirana porodica. Ova slika, rediteljski vešto projektovana nalik teatru apsurdna, naglašava svakodnevnu životnu rutinu ukućana. Na jednom elementu dekora je ram, okvir ekranske slike koji emituje samo „ples tačaka“, označavajući da nema dostupnog programa – da ne postoji konekcija porodice sa svetom. Scenski prostor se u potpunosti transformiše kada porodica donosi odluku da uđe u „svet“. Elementi dekora se pokreću pred publikom i vizuelno transformišu u moderan stan, sa velikim interaktivnim ekranom, uparenim slikama na zidu, a jedna kulisa „poleće“ iznad scene i postaje ogromno ogledalo koje stoji fiksno nad glavama aktera. Ogledalo postaje metafora savremenog društva i ličnog preispitivanja jedinke o tome kako se u taj svet uklapa i da li ispunjava njegove standarde. Umesto starinske

beržere, fotelje u kojoj je obitavao otac, na scenu biva postavljeno začudno dizajnersko sedalo, koje ukućani nisu sigurni kako da koriste, što stvara brojne komične momente.

U Srpskom narodnom pozorištu održana je premijera opere **Simon Bokanegra** Đuzepea Verdija, povodom obeležavanja 200 godina od rođenja ovog čuvenog kompozitora (12. decembra 2013, scena „Jovan Đorđević“). Reditelj je bila Katerina Panti Liberovići (Caterina Panti Liberovići), gošća iz Italije, kao i scenograf Serđo Mariotti (Sergio Mariotti). Rediteljka radnju izmešta iz 14. u 19. vek, u Verdijevo vreme, čime nastoji da ispriča priču sa intimne i ljubavne strane, pomerajući se od političkog konteksta, što je istaknuto i vizuelnim segmentom. Bokanegra je siromašan dužd kome su negirani uloga oca i svaka vrsta ljubavi, te je u operi reč o sukobu generacija, gde on uspeva da pomiri generacije očeva i dece. Igrajući prostor definisan je dominantnom pozadinom sa projekcijom, uz dizajn svetla koji stvara snažan štimung na sceni. Slike se menjaju promenama elemenata dekora i videa, te se prostor transformiše iz trga u dvorac, tamnicu, itd. Upotreba projekcija u savremenim operskim izvođenjima, logičan je nastavak tradicije baroka i razvoja barokne forme u okviru novih tehnoloških okvira. Naravno, korišćenje projekcije u teatarskim izvođenjima ima tradiciju dugu skoro devet decenija, stoga pokretne slike ne posmatramo kao inovaciju, već kao jedno od danas lako dostupnih alata kojima se služi scenograf u kreiranju scenskih prizora. Svakako da je savremenom posmatraču, publici, ekranska slika „prirodno stanje“. Ona ujedno omogućava veću aktivaciju čula u percepciji dela i predstavlja faktor kojim se održava budnija pažnja publike. Snažan vizuelni okvir jeste svojstven tradicionalnoj operi koja je oduvek zahtevala snažnu vizuelnu podršku.

U istoj teatarskoj kući Staša Zurovac, gost iz Hrvatske, režira balet po motivima istoimene drame Vide Ognjenović **Mileva Ajnštajn** za koji scenski prostor kreira Žorž Draušnik, uz podršku video materijala koji je realizovao Marin Lukanović (premijera 28. aprila 2012, scena „Jovan Đorđević“). Kompleksna scenografija, satkana od konstruktivističkih elemenata dekora (stepeništa, platformi,

fasade) uz specijalno osmišljenu rekvizitu, transformiše celokupan prostor scene u uzbudljive scenske slike. One su upotpunjene dodatnom upotrebom slikovnih projekcija što celokupnom izvođenju daje novu i bogatu vizuelnu dimenziju. Scenski dizajn i muzička komponenta postaju ozbiljna podrška izvođenju, stvarajući snažan i celovit umetnički dojam koji zadovoljava sva čula gledalaca.

Srpsko narodno pozorište je 2012. godine imalo veliki uspeh i sa predstavom **Galeb** Antona Pavloviča Čehova u režiji Tomija Janežića (premijera 26. oktobra, scena „Pera Dobrinović“). U ovom izvođenju tretman scenskog prostora je u potpunosti podređen rediteljskom stavu i njegovom svojevrsnom čitanju Čehova.¹⁸ On je funkcionalan i suptilno značenjski, a u zadnjem segmentu uključuje i filmsku sliku.¹⁹ **Sluga dvaju gospodara** Karla Goldonija, u režiji Borisa Liješevića predstavlja koprodukciju Srpskog narodnog pozorišta, Budva Grad teatra i Narodnog pozorišta „Toša Jovanović“ iz Zrenjanina.²⁰ Ova predstava rađena je u funkcionalnom scenografskom okviru koji je kreiran od fabričkih drvenih paleta, te se scenske slike lako transformišu u različite prostorne celine.

Tokom 2012. godine Vesna Popović je bila autor scenografije za teatarsko ostvarenje **Ludilo udvoje**, Ežena Joneska, Kruševačkog pozorišta kao i predstave **Smrt trgovačkog putnika** Artura Milera, u režiji Veljka Mićunovića rađene za Beogradsko dramsko pozorište. Predstava **Smrt trgovačkog putnika** premijerno je izvedena 27. oktobra 2012. godine. Ovaj komad u osnovi je konstruisan kao „drama sećanja“ na realističkoj osnovi, ali uz tehnički složenu primenu ekspresionističkih elemenata, što je očito u scenografiji. Prostor je definisan sa nekoliko elemenata – kožnom sofom iza koje je televizor (čija slika parira aktivnostima aktera dajući, u pojedinim momentima sliku iz

¹⁸ Videti: Porcheddu, Andrea. „Nevjerovatan, neodoljiv **Galeb** iz Srbije“ (dostupno na: <https://www.balcanicaucaso.org/bhs/zone/Srbija/Nevjerovatan-neodoljiv-Galeb-iz-Srbije-152650>, pristupljeno 23.07. 2017)

¹⁹ Janežić scensko izvođenje završava filmom koji otkriva način njegovog rada s glumcima, dok su svi glumci na sceni i gledaju sami sebe na filmu.

²⁰ Premijera u Budvi održana je 27. jula 2012. (Amfiteatar na Svetom Stefanu), novosadska premijera 5. oktobra 2012. (scena „Pera Dobrinović“), a zrenjaninska 15. oktobra 2012.

Rebeka

kontra perspektive), brojnim kutijama, frižiderom, stolom i stolicama – iznad kojih su postavljena i neonska svetla koja daju hladan ton prostoru. Svaki od tih elemenata se u određenom trenutku aktivira kao značajan scenski tekst ili podtekst glumačkoj igri. Scenske slike, uz posebnu upotrebu scenske rasvete, prikazuju tri ravni zbivanja – „objektivnu stvarnost u sadašnjosti, zatim stvarnost u prošlosti, kao i halucinacije glavnog junaka, u kojima se pojavljuje njegov stariji brat Ben – oličenje preduzetnog i pustolovnog duha negdašnje Amerike“. Kako se radnja drame zbiva tokom poslednja dva dana Vilijevog života, Miler vešto prikazuje događaje iz različitog vremena i suprotstavlja sadašnjost i prošlost na način sličan filmskom flešbeku.²¹

U Malom pozorištu „Duško Radović“ Vesna Popović je kreirala i scenografiju za predstavu **Srce jednog boksera** L. Hibnera, u režiji Predraga Štrpca, koja je dobitnik nagrade „Božidar Valtrović“ za najbolje ostvarenje pozorišta u celini za 2012. godinu.

Mjuzikl **Rebeka** Silvestera Levaja, u režiji Nebojše Bradića premijerno je izveden 9. decembra 2012. godine na Velikoj sceni Opere i teatra Madlenianum u Beogradu. Scenografiju potpisuje Geroslav Zarić koji koristi potencijalnosti

²¹ Jovanović, Raško. „Tanka priča o raspršenom američkom snu“, u *Pečat*, 9/11/2012 (dostupno na: <http://www.pecat.co.rs/2012/11/tanka-prica-o-raspršenom-americkom-snu/> pristupljeno 24.07. 2017.)

Tajna Grete Garbo

kvalitativno različitih prostornih elemenata – video projekciju i pokretan dekor (stepenište s platformama), a nameštajem prostorno i vremenski pozicionira radnju. Vizuelni segment bitno podstiče percepciju dela i priču o bogatom Englezu Maksu de Vinteru koji dovodi novu suprugu u svoj zamak Manderlej, kojim kao da još kruži neupokojeni duh njegove prve žene, nastradale pod čudnim okolnostima. Mjuzikl prati liniju melodramskog zapleta, što je vizuelnim segmentom naglašeno upotrebom video-projekcije koja pruža idiličnu scenu sutonskog neba ili preteće natmurenih oblaka, prateći radnju koja se odvija na sceni. Tokom izvođenja neprekidno se smenjuju scenske slike koje dočaravaju raskošnu unutrašnjost ukletog zamka i zloslutne engleske obale obavijene maglom. Sama metalna konstrukcija stepeništa koja definiše prostor enterijera deluje atraktivno, a kao poseban detalj izdvaja se zanimljiv dezen na zidovima gde se javlja motiv ptica „zloslutnica“.

Tokom 2012. godine u Madlenianumu je izvedeno još jedno melodramsko ostvarenje *Tajna Grete Garbo* Mira Gavrana, u režiji Đurđe Tešić za koju je scenografiju radila Zorana Petrov. Scenski prostor je odgovarajuće jednostavno definisan polutransparentnim sufitama sivih tonova i elegantnim elementima nameštaja koji daju adekvatan okvir za razvoj scenske radnje.

Čudo u Poskokovoj Dragi

Pomenućemo još jedno vizuelno intrigantno rešenje scenskog prostora koje je osmišljeno za predstavu *Čudo u Poskokovoj Dragi* Ante Tomića, u režiji Snežane Trišić rađenu za Narodno pozorište u Subotici. Priču o Jozi Poskoku i njegovoj četvorici sinova zarobljenih u prostoru Zagore, zaboravljenih u vremenu koje ih mimoilazi, prostorno-vremenski uobličava scenografkinja Ljubica Milanović. Ona likove smešta u vizuelni okvir koji podseća na Kusturićine filmove. Scena nalikuje otpadu i luna-parku istovremeno, ili „kartonskom naselju“, te predstavlja izuzetno potentan prostor. Pozornica je različitim elementima razigrana po dijagonali (rampama i podijumima), i vertikalni (zanimljivim punktovima kao što je, na primer, sklepani toalet na čijem krovu je fotelja, nalik osmatračnici). Scenska slika uokviruje metaforu savremenog društva naših prostora, patrijarhalnog odjeka, te priča priču o primitivizmu i netoleranciji svake vrste koja je protkana smislenim izletima u grotesku i vodvilj. Ovo izvođenje proglašeno je najboljom predstavom Petog međunarodnog ambijentalnog pozorišnog festivala Tvrdava teatar u Smederevu 2013. godine.

Koštana

Scenske slike 2013.

Na Velikoj sceni Narodnog pozorišta u Beogradu predstava *Izbiračica* Koste Trifkovića u režiji Nikole Zavišića premijerno je izvedena 14. maja 2013. godine. Prateći rediteljske smernice, scenograf Narodnog pozorišta Miraš Vuksanović kreira svojevrsan vizuelni spektakl. Zarad specifične poetike izvođenja scenski prostor je rešen u duhu op arta/optičke umetnosti, u dominantnim cik-cak crno-belim prugama. Dekor sa mnoštvom vrata otvara mogućnost vodviljskog pristupa razigravanju prostora – brojnim ulascima, izlascima, iznenadnim upadima, prisluškivanjima.... Korišćenjem raznolikih tehničkih mogućnosti monumentalni scenografski okvir oživljava na najrazličitije načine – od propadališta ispod nivoa scene, ili izdizanja postolja na kojima stoje glavni akteri, do korišćenja rotacione bine koja – okretanjem dekora – ukazuje na večitu repeticiju ispoljavanja ljudskih želja, strasti i mana. Reditelj koristi i ogromna ogledala koja spušta cugovima na scenu, kako bi se igrao sa iskrivljenom slikom likova koji se u njima ogledaju, stvarajući efekat karikature. Svi segmenti scenskog prostora okrenuti su vizuelnim senzacijama u poigravanju sa percepcijom posmatrača.

Povodom Dana Narodnog pozorišta u Beogradu, 22. novembra 2013, premijerno je izvedena predstava *Srpska trilogija* Stevana Jakovljevića na Velikoj sceni Narodnog pozorišta. Ovim ostvarenjem obeležena je stogodišnjica od početka Prvog svetskog rata – „u kojem je srpska vojska, zajedno sa savezničkim snagama, u munjevitom pohodu proterala austrougarske i nemačke okupatore“ – što je

1915.

rediteljskim stavom dočarao Slavenko Saletović. Scenografski ambijent koji podseća na rovove fronta osmislio je Boris Maksimović. Zbog otvorenog prostora scene prostor se može istovremeno doživeti i kao kasarna i kafana.

Maksimović je bio autor i scenografije za predstavu *Dama s kamelijama* Aleksandra Dime Sina, u režiji Juga Radivojevića (premijerno je izvedena 1. oktobra 2013. godine na Velikoj sceni Narodnog pozorišta u Beogradu). Prostor ovog ostvarenja postavljen je kao replika izgleda enterijera same dvorane Narodnog pozorišta, nalik ogleđalskoj slici. Scenski prostor kreiran je od dva nivoa loža (partera i prve galerije) što čini zanimljiv okvir izvođenja i predstavlja intenciju vizuelnog stapanja publike i samog pozorišnog izvođenja.

Komad *1915*. Branislava Nušića izveden je premijerno u okviru centralne proslave državnog obeležavanja Vidovdana 28. juna 2013. godine u Kruševcu, na zatvaranju manifestacije „Vidovdan 2013“. Predstava je nastala u saradnji Kruševačkog pozorišta i Narodnog pozorišta u Nišu. Zanimljiva uslovnost premijere odnosila se na izvođenje na otvorenom, na sceni amfiteatra spomen-kompleksa „Slobodište“. To izmeštanje iz zatvorenih scenskih prostora daje posebnu draž predstavi. Scenografkinja Vesna Popović uvodi aktere u skučen, sužen prostor delovanja, u

dva stilizovana vagona nekadašnje treće klase. Dekor je delovao otvoren ka publici, a funkcionalnost scenografije naglašena je aktivnom upotrebom prostora po nivoima, gde je i krov vagona korišćen za izvođenje. Reditelj Milan Nešković većinu scena postavlja upravo u vozu, gde ograničen prostor sugerise nemogućnost likova da izbegnu neminovnu sudbinu koja ujedno predstavlja i veliku tragediju jednog naroda – svojevrsno putovanje u istoriju Srbije. (*1915*. je dobila nagradu za najbolju scenografiju na festivalu „Joakim Vujić“, 2013. godine).

Vesna Popović je tokom ove godine bila i autor scenografije za mjuzikl *Mi čekamo bebu*, Stevana Koprivice, rađenog za Kruševačko pozorište, kao i za više ostvarenja van granica zemlje (*Pika Nogavička*, A. Lindgren, Slovenskog ljudskog gledališča Celje, u Sloveniji i *Višnjik*, A. P. Čehova, Luzerner Theater, Luzern, u Švajcarskoj).

Posljednji ljetni cvijet Zorana Juranića, koji je bio i dirigent i reditelj operskog izvođenja, nastaje kao koprodukcija Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada i Hrvatskog društva skladatelja – Muzički biennale Zagreb, Hrvatska. Prva premijera odigrala se 28. marta 2013. na sceni „Jovan Đorđević“ Srpskog narodnog pozorišta, dok je zagrebačka premijera imala nešto kasnije izvođenje 8. aprila iste godine, u okviru 27. Muzičkog bijenala u Zagrebu. Scenograf ove operске fantazije u jednom činu je Žorž Draušnik (gost iz Hrvatske) čije delovanje u ovoj produkciji u velikoj meri pomaže i doprinosi savremenom kontekstu ove melodramske priče. Ogromna metalna konstrukcija, nalik klackalici, dominira scenskim prostorom koji, upotpunjen dobrim dizajnom svetla (Deni Šesnić), stvara interesantne i magične scenske slike *Posljednjeg ljetnjeg cvijeta* i omogućava ispoljavanje višeslojnosti značenja koja se u toj poetskoj priči o neobičnom muško-ženskom odnosu otkrivaju i stvaraju.

Bogojavljska noć Vilijam Šekspira u režiji Egonu Savina premijerno je izvedena 1. novembra 2013. na sceni „Pera Dobrinović“ Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu. Radnja *Bogojavljske noći* odvija se u savremenom društvu, negde na Mediteranu, što scenograf Darko

Bogojavljenka noć

Nedeljković dočarava kroz jasan i sveden prostorno-vremenski okvir ubacujući posmatrača u atmosferu letnjeg dana na obali mora. Ambijent definiše dominantan slikovni prikaz rive, obale, koji stvara utisak da je vreme stalo (nalik ambijentima slikara Đorđa de Kirika), ispred kojeg se odvija ova komedija. „Njeni su protagonisti naši savremenici, veselo društvo ogrezlo u boemiji i raskalašnosti, alkoholu i lakim drogama, ludovanju i prerušavanju, podjednako kao i u srebroljublju i samoljublju, ljubavnim žudnjama i patnjama, skrivenoj i naglašenoj seksualnosti, erotizmu, lažnom moralu i licemerju.“²²

Iste godine na sceni „Jovan Đorđević“ scenograf Boris Maksimović stvara scenski prostor za balet *Uspavana lepotica* Petra Ilića Čajkovskog (premijera 13. juna 2013) u režiji Vladimira Logunova. Prostor je baziran na klasičnom pristupu vizuelnosti koji polazi od slikanog dekoru po uzoru na razvijeni barok i scenske prizore rešavane iluzionistički (po ugledu na dela čuvene scenografske porodice Bibiena)²³. Prizori nadstvarnih prostora – sa čudesnim perspektivnim slikanim prizorima, sa umnoženim

²² Cvetković, Goran. „Šekspir naš savremenik“, Radio Beograd 2, ponedeljak – 4. novembar 2013. (Dostupno na: http://www.snp.org.rs/?page_id=1665)

²³ Bibiena (Galli da Bibiena), porodica italijanskih pozorišnih arhitekata, scenografa i slikara; njeni su članovi po Italiji i mnogim Evropskim zemljama širili u 17. i 18. veku scensku umetnost baroka.

Uspavana lepotica

tačkama nedogleda – oduvek su fascinirale svojim ne-uoobičajenim prostornim strukturama stvarajući iluziju prostorne dubine. Boris Maksimović se koristi „slikanim“ dekorom i pravi igru između iluzionističkih prikaza enterijera i eksterijera, što odgovara i klasičnom pristupu koreografije i režije.

Maksimović je autor i scenografije za predstavu *Karamazovi/Sablanski eros* F. M. Dostojevskog, u režiji Vladimira Lazića, rađenu za Pozorište Slavija, Beograd (premijera 14. septembra 2013). Scensko uobličeno prostora svodi se na simbolički prostor izvođenja u vidu krsta. Na sceni je dijagonalno položen veliki krst sačinjen od metala, po kome i oko koga delaju akteri, što je predstavljalo značajniji efektno i funkcionalno rešenje.

U Narodnom pozorištu Subotica 2013. godinu obeležila je *Koštana* Borisava Stankovića u režiji Andraša Urbana.²⁴ Sveden scenografski okvir ovog izvođenja, koji je kreirala Marija Kalabić, omogućio je ispoljavanje jasnog rediteljskog stava, postavljajući radnju u savremen trenutak. Scenska slika definisana je kutijom bordo-crvenih zidova, daščanog poda i plafona formiranog od drvene mreže,

²⁴ Predstava *Koštana* dobila je Zlatnu masku lista Oslobođenje za najbolju predstavu u celini, zatim Grand prix internacionalnog žirija za najbolju predstavu, Grand prix festivala za najbolju predstavu na 54. međunarodnom teatarskom festivalu (MESS).

Koštana

u koju su smešteni izvođači. U okviru tog prostora jedino se barata drvenim stolicama, i njihovim rasporedom u prostoru. Ovaj zatvoreni prostor kutije predstavlja vizuelni okvir u kome se razvija drama koja obiluje strastima, predrasudama, netolerancijom i zatvorenosću jedne zajednice.

Tokom ove godine Marija Kalabić je imala i značajna scenografska ostvarenja u pozorištima regiona – *Okovani Prometej* po Eshilu, u Teatrul National Timisoara, Temišvar u Rumuniji i *Tri mušketira* u HNK Zajc, Rijeka u Hrvatskoj – oba u režiji Kokana Mladenovića.

Zvezdara teatar postavlja tekst *Maratonci trče počasni krug* Dušana Kovačevića u režiji Milice Kralj, za koji scenografiju i video kreira Milica Đurov (premijera 14. decembra 2013). Ovaj, širokoj publici, dobro poznat tekst dobija novo čitanje – okretanjem uloga muških u ženske, i obratno, a čitava drama biva smeštena u moderno doba što daje posebnu notu izvođenju. Scenski prostor prati svet „maratonki“ prikazujući tradicionalno pogrebno preduzeće koje ipak uvodi savremeni krematorijum. U tom svetu mrtvački sanduci funkcionalno su iskorišćeni i pretvaraju se u udobne fotelje i krevete, a krematorijum vodi sopstveni „život“ i signalizira, svetli u ritmu aktivnosti na sceni. Najstarija živa Topalovička je na malom skuteru, umesto u

Maratonci trče počasni krug

invalidskim kolicima, i neretko prostruji kroz prostor scene. Scenografija postavlja u prvi plan životni prostor Topalovički sa podom u mermeru i zidovima u rozikastom dekoru serioznih klasičnih tapeta i super krematorijumom, dok je u drugom planu istaknut prostor eksterijera (stepenasti podijum), gde se odigravaju i scene na groblju. U pozadini je video projekcija neba koje prati atmosferu drame. Na kraju predstave to postaje prostor preko koga se ispisuju parole, koje naglašavaju rediteljski stav i upotpunjuju značenjski nivo, ističući suštinu drame – borbu za vlast. Predstava je rađena kao koprodukcija Zvezdara teatra i Udruženja dramskih umetnika Srbije. Milica Bajić Đurov je u ovoj godini bila i autor scenografije i kostimografije za predstavu *Život iz početka* Miroslava Momčilovića, u režiji Bojane Jelovac, koja je rađena u produkciji Centra za kulturu Tivat u Crnoj Gori.

U koprodukciji Novosadskog pozorišta-Újvidéki Színház i Festivala NOMUS, Novi Sad nastaje muzičko-scensko delo *Priča sa zapadne strane* Bernštajna/Lorentsa/Zonhdajma, u režiji Viktora Nađa. Prateći duh čuvene filmske verzije mjuzikla reditelj, uz podršku scenografa Đerđa Čika, realizuje asocijativnu vezu arhitekture Bruklina 60-ih sa savremenim okvirom, stvarajući zanimljiv vizuelni aspekt izvođenja. Scena je tako osmišljena da omogućava

Okovani Prometej

brze transformacije različitih planova – od ulice, igrališta, požarnih balkona, ka enterijerima salona, sobe i kafane. Mjuzikl *Priča sa zapadne strane* premijerno je izvedena 26. aprila u okviru 33. Novosadskih muzičkih svečanosti.

Rediteljka Anka Bradu postavlja *Rozmersholm* Henrika Ibzena u Novosadskom pozorištu-Újvidéki Színház (premijera 10. januara 2013). Scenska slika koju kreira Mihai Pakurar bazirana je mahom na upotrebi projekcije i dobrog dizajna mnoštva svetala čime se gradi vizuelni okvir ove poetsko-filozofske fantazmagorije. Dekor čini kosa stena, na i oko koje se projekcijama transformiše celokupni prostor i pobuđuju se uranjajući prizori spektakla. Vizuelni pristup otkriva specifičnu poetiku koja slikovnim prikazima ističe i prati unutrašnja stanja likova. Mihai Pakurar je za ovo ostvarenje dobio nagradu na 63. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine, koji je održan iste godine u Kikindi.

Pomenućemo i predstavu *Pedeset udaraca* Tamare Barčkove, u režiji Ane Grigorović (premijera 18. januara 2013, Pozorište Atelje 212/Scena „Petar Kralj“) čiji vizuelni segment u dobroj meri ističe scenografija Marije Jevtić. *Pedeset udaraca* je predstava koja kroz dramsku radnju kombinuje igrane i dokumentarne delove. Koncept scene je sveden, minimalistički, i koristi ogoljenu arhitekturu

Pedeset udaraca

pozornice čiji se prostor likovno nadgrađuje svetlosnim akcentima. Publika okružuje scenu sa tri strane, na kojoj je centralno postavljen mali podijum (praktikabl). Taj element dekora postaje centar na kome se odigravaju dramski delovi teksta. Van tog „ostrva“ je prostor realnosti u kome su glumci kao deo publike. Takvim prostornim okvirom, koji uslovljava mizanscen, dokumentarni delovi dobijaju na intenzitetu (delove scenografije još čine četiri reflektora na stalcima, četiri kasetofona i četiri stolice). Ovo ostvarenje predstavlja dobar primer svedenog pristupa tretmanu prostora, čime se stavlja akcenat na suštinu izvođačkog čina i naglašava rediteljski i scenografski koncept koji ne mora nužno biti konglomerat scenskih elemenata, dekora i rekvizite.

Kazimir i Karolina

Scenske slike 2014.

Put u *Damask* Avgusta Strindberga, u režiji Nikite Milivojevića jedno je od vizuelno zanimljivijih teatarskih ostvarenja premijerno izvedenih tokom 2014. godine u Narodnom pozorištu u Beogradu (premijera, 22. novembra, Velika scena). Idejno rešenje scenografije poteklo je od reditelja i koreografkinje Amalie Benet, a dekor su realizovali scenografi Narodnog pozorišta. Predstava je po upotrebi scenskog prostora nesvakidašnja jer se mahom odvija u gledalištu, ložama i pomoćnom delu bine, dok su gledaoci smešteni na rotaciji Velike scene teatra. Publika je donekle naviknuta da u posebnim slučajevima, a često zarad stvaranja veće bliskosti sa izvođačima, bude smeštana na sedišta postavljena na samoj velikoj sceni pozorišta (posebno kada teatar ne poseduje manju scenu kao jednako bitan izvođački prostor). U ovom slučaju percepcijom posmatrača se dodatno manipuliše i to pokretanjem rotacije na kojoj se nalazi improvizovano gledalište, te se publika, kao na sporom ringišpilu, zaustavlja na unapred utvrđenim pozicijama, upoznaje se sa scenskom slikom/scenom izvođenja od kojih se svaka odvija na različitim punktovima teatarskog prostora. Veći deo prvog segmenta predstave igra se u gledalištu, glumci se kreću među stolicama u parteru, ložama, i na galerijama, za razliku od drugog koji se igra po dubini scene. Nakon okretanja publike za 180 stepeni, na scenu se uvodi velika kოსina, iz prostora hinter bine, dekorisana u stilu vizuelnosti enterijera sale. Ovim stavom se stvara likovno i stilsko jedinstvo umnoženih punktova izvođenja. I sam Strindberg

Kod večite slavine

beleži da je ova drama izazovna za scensko postavljanje jer je u njoj sve moguće i verovatno. On u tekstu podržava slobodnu, iracionalnu formu sna, gde vreme i prostor ne postoje, te je ovakav vizuelni pristup drami odgovarajući. Stvaranje atmosfere snoviđenja podstaknuto je stavom da su likovi multiplicirani, te se simbolika prostora i vremena dodatno potencira. Kretanjem i okretanjem publike u krug, drama počinje na mestu gde se i završava, prateći simbolički i put glavnog aktera.

Tokom 2014. godine u Narodnom pozorištu u Beogradu postavljen je i tekst Momčila Nastasijevića *Kod večite slavine* (premijera 16. aprila, na Sceni „Raša Plaović“), u režiji Milana Neškovića. Za ovo ostvarenje scenografiju je osmislila Vesna Popović, koja izvođački prostor definiše u vidu velikog drvenog stepeništa koje se pruža ka dubini scene i u perspektivi se sužava. Po tom prostoru (stepeništu) postavljene su tonet stolice (nalik onima u svakoj kafani), te se u tom nesvakidašnjem kafanskom okviru prikazuje čitav preplet nesrećnih ljudskih sudbina. Stepenište je ograđeno metalnom konstrukcijom koja podseća na građevinske skele, a oživljeno je girlandama svetiljki u boji, što daje dodatnu poetičnu notu celom izvođenju. Ova simbolička struktura ukazuje na uspone i padove likova, označavajući kako ovaj, tako i onaj svet.

Tri klase i gospođa Nušić

Vesna Popović je u 2014. godini bila i autor scenografija za predstave: *Knjiga druga* Branislava Nušića u režiji Anđelke Nikolić u Narodnom pozorištu (premijera 20. oktobra/Scena „Raša Plaović“) gde je pristup komponovanja scenskog prostora više okrenut realizmu; kao i ostvarenja *Anđeli čuvari* Staše Koprivice, u režiji Velja Mićunovića rađenoj za Beogradsko dramsko pozorište (premijera 1. januara/Scena „Rade Marković“), gde je bitna scenografska intervencija bilo smeštanje radnje u montažni objekat, nalik garaži ili radionici, te prostor postaje lišen lokalne note i dobija univerzalno čitanje.

U Beogradskom dramskom pozorištu publika se sreće i sa predstavom *Tri klase i gospođa Nušić* Vladimira Đurđevića, koju je režirala Milica Kralj (premijera 11. novembra/Scena „Rade Marković“). Ova komedija nastaje kao omaž Branislavu Nušiću i prikazuje jedan segment njegovog života u kome se vešto prepliću prepoznatljive situacije i replike iz piščevih čuvenih drama, stvarajući jedinstvenu stilsku celinu. Vizuelno snažna i smisljena scenografija Milice Bajić Đurov omogućila je dinamičan i intrigantan mizanscen. Scenska radnja se odvija u jedinstvenom prostoru nalik kutiji – ormaru sa puno vrata i nekoliko fioka – koja je prožeta dominantno dekolorisanom pirotskom šarom (smeštajući radnju u našu sredinu). Iz brojnih vrata izlaze

Zeleni Zraci

Nušićevi likovi u svom punom „koloru“ (kostimograf Vesna Teodosić) koji svojim karakterima i temperamentom oslikavaju naše podneblje i osobenosti – svako u jednoj jasnoj boji svojstvenoj pirotskom ćilimu. Brojna i na različitim nivoima postavljena vrata ormara, nude konstantna iznenađenja, posebno u zanimljivoj ljubavnoj sceni. Ona počinje iza zatvorenih vrata, a intenzitet ljubavnog zanosa vizuelno je dočaran izletanjem segmenta ormara na scenu što je posebno stilizovan i efektan znak samog čina. Vizuelnost dekora preslikava se, kao u ogledalu, na gornji nivo scene, čime nam scenografkinja sugerise da se i u paralelnoj stvarnosti „onog sveta – nebeskog“ karakter našeg naroda/podneblja ne menja. „Efektan scenografski okvir Milice Đurov, možda nešto raskošniji no što bi se očekivalo, bio je funkcionalan i omogućavao je nesmetane iznenadne dolaske i neočekivane i nagle odlaske, dakle ono što vodvilj podrazumeva.“²⁵

Milica Bajić Đurov takođe je bila autor scenografije za predstavu *Zeleni Zraci* Gorana Markovića u režiji Milice Kralj, rađenu za Knjaževsko-srpski teatar u Kragujevcu. Reč je o istorijskom komadu, nastalom na osnovu Markovićeve drame *Vila Sašina*, koji u osnovi govori o ljubavnoj

²⁵ Jovanović, Raško. „Tri klase i gospođa Nušić povodom jubileja“, u: Pečat, br. 349, 18/12/2014 (dostupno na: <http://www.pecat.co.rs/2014/12/tri-klase-i-gospodja-nusic-povodom-jubileja/>, pristupljeno 23. 16. 2017.)

priči kralja Aleksandra Obrenovića i Drage Mašin, ali i o zaveri koja je prethodila tragičnom kraju kraljevskog para i dinastije Obrenović. Ova psihološka drama, vođena veštini rediteljskim stavom, postavlja i visok nivo značenjskog u vizuelnom segmentu. Scenografska postavka je jedan univerzalni prostor, ujedno i enterijer i eksterijer, koji se koloristički i simbolički transformiše svetlom uz značajne kontraste svetlosti i senke. Konstruisane scenske slike, usklađene s scenskim izvođenjem, čine bitan podtekst glumačkoj igri i doživljaju scenskog narativa. „Vrlo važnu ulogu igra funkcionalan i sasvim jednostavan, ali slikovit dekor... dekor koji oblicima – jednostavnih ravnih i uvijenih ploha od hladnog belog pleksiglasa, pokriva celu scenu, ali zavidnom monumentalnošću, daje velike mogućnosti da se svetlom podvuku specifični odnosi, koji se stvaraju u opasnoj mreži zavere i smrti, na fonu tragične slepe ljubavi.“²⁶

Premijera predstave *Avgust u okrugu Osejdz* Trejsi Lets, odigrala se 2. marta 2014. godine na Sceni „Mira Trailović“ Atelja 212 u Beogradu. Rediteljka Liljana Todorović pružila je realistički prikaz porodičnih veza u borbi za očuvanjem porodice, kroz proces razotkrivanja njihovih zatrovanih odnosa koji ih godinama patološki vezuju i razdvajaju. Scenografija Magdalene Vlajić u mnogome doprinosi utisku predstave i potpomaže doživljaj otuđenosti. Prostor je izrađen u tri nivoa (prvi, drugi sprat i tavan), dat kao kostur arhitekture kuće, formiran od drvene konstrukcije. Odabir materijala sugerise život, trajanje, a mogao bi da naglasi i toplinu doma; međutim, od njega su ostale samo grede. Impozantna scenografija na nivoima, jeste slična konceptu većine adaptacija ove drame, što ne umanjuje njen kvalitet. Takvo razigravanje scene pruža mogućnost da se nekoliko radnji/dijaloga dešava istovremeno u različitim delovima doma, što verno oslikava dinamiku života velike porodične kuće. Scensko rešenje je sugestivno i otvara različite punktove izvođenja potencirajući utisak prostorne razućenosti. Ne zatvarajući aktere

²⁶ Cvetković, Goran. „Uspešna analiza zla“, Radio Beograd 2 – ponedeljak, 17. februar 2014.

Avgust u okrugu Osejdž

u klasične kulise „zidove doma“, stvara se utisak praznine koja je u izvesnoj meri prisutna u odnosima likova, ali je i specifična atmosfera porodičnog okruženja.

Premijerno izvođenje predstave **Unosno mesto** Aleksandra Nikolajeviča Ostrovskog odigralo se 7. marta 2014. godine u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, na Sceni „Ljuba Tadić“ u režiji Egon Savina. Za zanimljivu i vizuelno bogatu predstavu posebno je zaslužan scenograf Miodrag Tabački. Scenska slika je likovno bogata, i formirana je od podijuma i kulisa koje uramljuje slikovni prikaz novčanice/vrednosnog papira. Okvir je ispisan imenima glavnih junaka, simbolički uokvirujući ovu priču o korupciji i moralnom blatu vremena koje opisuje Ostrovski (period 19. veka), a koje se lako stavlja u korelaciju sa savremenim društvom. Prostor enterijera označen je printom klasičnih tapeta koje su postavljene na frontovima platformi. Podijumi, elementi dekora, po potrebi se pomeraju, otvarajući nove prostore za igru kao nove značenjske celine. U četvrtom činu plafon se iznad Žadova i Julkice spušta, čime se sugerise njihova nepovoljna situacija i stvara se osećanje bezizlaznosti. Prisustvo podijuma omogućava igru na različitim nivoima, što se koristi i za ukazivanje na poziciju likova na društvenoj lestvici. Tako se, na primer, akteri uhvaćeni u prevarama – Višnjevski, Višnjevska i Jusov,

Unosno mesto (skica)

sasvim sklupčani, smeštaju na centar poda, dok su Žadov i Julkica iznad njih na podijumu, što predstavlja vizualizaciju promene njihove društvene pozicije nabolje. Celokupna igra ujedno ukazuje i na relativnost/prolaznost moći. Česte scenske promene ambijenta doprinele su dinamici izvođenja čime je omogućena i izraženija komična nota koju delo nosi. Miodragu Tabačkom za ovo ostvarenje dodeljena je godišnja nagrada Jugoslovenskog dramskog pozorišta.

Ova pozorišna kuća je 17. decembra imala premijeru predstave **Dnevnik o Čarnojeviću** Miloša Crnjanskog, u režiji Miloša Lolića na Sceni „Ljuba Tadić“. Ovo izvođenje donosi specifičnu scensku viziju antiratnog romana što je vizuelno praćeno minimalističkim stavom scenografkinje Jasmine Hilbus. Scenska slika je posebno efektna u drugom segmentu izvođenja kada se nad scenom spušta ogromna platforma, koja se transformiše u svojevrstnu metalnu konstrukciju, stvarajući svetlom utisak spuštanja simboličkog broda. Dizajn svetla i scenska konstrukcija stvaraju snažnu vizuelnu sliku.

Kazimir i Karolina Edena fon Horvata, u režiji Snežane Trišić, premijerno je izvedena 18. decembra na Sceni

Dnevnik o Čarnojeviću

„Mira Trailović“ u Ateljeu 212 u Beogradu. Fon Horvat ovim tekstom pruža jasan prikaz raslojavanja i raspada društva u vreme Velike ekonomske krize tridesetih godina prošloga veka, te se ovim izvođenjem publika mogla lako saživeti sa akterima, nalazeći paralelu sa našom aktuelnom situacijom. Doživljaj celokupnog ostvarenja upotpunila je scenografija Darka Nedeljkovića. Scenske slike proizašle su iz svedenog konstruktivističkog stava. Od visoke platforme u pozadini, na kojoj su smešteni muzičari, centralno se proteže velika kosina (koja je ujedno i tobogan) sugerišući na krizu i pad društva i likova. Na levoj strani platforme postavljen je ogroman točak/ringišpil, čije sporo okretanje kao da priziva nevolju, dok je iznad dekora postavljena metalna konstrukcija dirizabla. Ona, kao simbol želja i nada likova (ali i pada), lebdi nad njima, naznačujući i okvirni istorijski period. Ovaj funkcionalan dekor je koloristički sveden, sve je u crnoj boji, a prostorni elementi se boje svetlom te se stvaraju poetične slike (kao što je npr. spuštanje svetiljki), omogućavajući transformaciju vizuelnog. U završnici se u izvođački prostor uvodi barijera, zid metalne mreže, ispred i iza koje se okončava drama. Predstava *Kazimir i Karolina* je na 20. jugoslovenskom pozorišnom festivalu „Bez prevoda“ u Užicu osvojila šest nagrada među kojima je i „Ardalion“ za najbolju

Kauboji

scenografiju, kao i Sterijinu nagradu za najbolju predstavu i scenografiju.

Narodno pozorište Kikinda tokom ove godine produciralo je uspešnu predstavu *Kauboji* Saše Anočića, u režiji Kokana Mladenovića, za koju scenografski okvir stvara Marija Kalabić. Radnja *Kauboja* smeštena je u malo mesto gde družina amatera pravi topao i duhovit vestern na banatski način. Shodno tome scenografkinja kreira scenske slike od raznovrsnih elemenata – na sceni oživljavaju konji od kozlića za fizičko, kaktusi od četaka za pranje flaša, pruga je od merdevina – što na duhovit način smisleno podržava i prati samo izvođenje. Ovaj autorski duo takođe je kreirao i predstavu *Doktor Nušić*, rađenu u koprodukciji Narodnog pozorišta iz Sombora i Kruševačkog pozorišta (premijerno izvedena 25. aprila u Somboru, a 4. maja u Kruševcu). Prema stavu reditelja ovaj komad govori o kupovini i rasprodaji znanja, o uništenom sistemu vrednosti u kojem novac primitivaca diktira društveni ukus i modu, što je veoma aktuelna tema. Izvođački prostor je definisan jednostavnim pokretnim transparentnim paravanima (od leksana) koji su ujedno i prolazi/vrata. Oni se tokom predstave transformišu stvarajući različite ambijente, a upotrebom pomičnog led displeja, po kome se ispisuju tekstovi songova, cela predstava dobija brehtovski ton. Vizuelnosti

Doktor Nušić

i simboli ovog izvođenja posebno doprinosi upotrebna rekvizita koja postaje glavni element scenografije. Portreti likova drame su ujedno i stolice, a jedan od likova je i sama, na specifičan način uramljena, Diploma. Marija Kalabić²⁷ je za svoj rad na predstavi *Doktor Nušić* dobila dve nagrade za najbolju scenografiju, na 44. festivalu Dani komedije u Jagodini, kao i nagradu za najbolju scenografiju na 65. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine, 2015. godine u Kikindi. Predstava *Doktor Nušić* ocenjena je kao „svetli (...) primer društveno odgovornog pozorišta, kritički osvešćenog i beskompromisnog, stilski izbrušenog, rediteljski promišljenog, glumački suverenog i upečatljivog, moderne, referentne poetike i estetike.“²⁸

Osvrnucemo se i na mjuzikl *Viktor Viktorija* Blejk Edwardsa, u režiji Mihaila Vukobratovića (premier 11. juna 2014) koji je postavljen u Pozorištu na Terazijama. Ovo uspešno ostvarenje scenografski je definisano delom Geroslava Zarića, koji stvara adekvatan prostorni okvir za scenski spektakl. Scenografsko rešenje, u vidu konstrukcije koja je sve vreme prisutna na sceni, dobija na atraktivnosti

²⁷ Marija Kalabić bila je autor scenografije predstave *Don Quijote* Miguela de Cervantesa, radenu za HNK Zajc, u Rijeci, 2014.

²⁸ Savić, Slobodan. Čitanje pozorišta: Nušićeva dijagnoza – Da li smo mi danas bolji, pametniji i čestitiji od Nušićevih junaka?, sreda, 07. maj 2014, 12:24 (<http://www.rts.rs/page/tv/sr/story/21/rtts-2/1587158/citanje-pozorista-nusiceva-dijagnoza.html>)

Viktor Viktorija

rotiranjem, čime promena scenskih slika i ističe njen multifunkcionalni okvir. Upotreba rotacije u pozorištu je uvek zanimljiva scenska datost, koja se bez zadržke odvija pred publikom. Iako je prvi put rotacija u pozorištu korišćena u periodu renesanse (prvi je primenjuje Leonardo da Vinči) i danas u očima savremene publike predstavlja jednu od „čarolija“ scenske tehnike. Raskošne scenske slike lako se transformišu prateći radnju u svim bitnim scenama predstave.

Galeb Antona Pavlovića Čehova, premijerno je izveden u Narodnom pozorištu u Leskovcu – u režiji Jovice Pavića i zanimljivoj scenografiji Ljubice Milanović (premier 24. aprila 2014). Ovaj poduhvat na najbolji mogući način postavlja leskovački teatar na savremenu pozorišnu scenu. Pavić nastoji da ovim izvođenjem ne ulazi samo u dijalog sa Čehovom, već nastoji da pređe i granice teatra. U tom nastojanju, dizajn scenskog prostora u velikoj meri podstiče vizuelni dijalog sa publikom uvlačeći je u atmosferu i teatarski prostor Pavićevog čitanja *Galeba*. Prostor nas uvodi na obalu jezera, pored Sorinovog imanja, na kojoj je centar dešavanja komada. Dekor kreiran u drvetu, ključnom materijalu kojeg prepoznajemo u brojnim vizuelizacijama Čehovljevih drama, spaja doživljaj eksterijera i enterijera poetskim oneobičavanjem realističkog prostora.

Galeb

Zanimljiv detalj scenografije javlja se u dubini scene, gde su postavljena dva uspravna elementa, dve drvene razmaknute staze, nalik krilima (kao putevi za nebeski svet). Na 50. Festivalu profesionalnih pozorišta „Joakim Vujić“ žiri grada Leskovca proglasio je *Galeba* najboljom predstavom u celini.

Komad apsurda Ežena Joneska *Nosorog* u režiji i adaptaciji Snežane Trišić premijerno je izveden 10. maja 2014. godine u Narodnom pozorištu u Kikindi. Scenska radnja smeštena je u gradić gde se ljudi postepeno pretvaraju u nosoroge, postaju deo mase usled gubljenja individualnosti. Glavni junak, okružen nosorozima, na kraju ne pristaje da im se prikloni, ali ostaje usamljen u tome. Predstava se igra u svedenoj i pročišćenju scenografiji Darka Nedeljkovića, blago začudnih, perspektivno pomeranih linija dekora. U koloritu koji sugerije na močvaru, jarkim bojama rekvizita oplemenjuje se i razigrava scenska slika. Poseban akcent predstavlja glava ogromnog, realistično realizovanog nosoroga, koja se pojavljuje kroz centralni otvor dekora pojačavajući crtu apsurda. U jednom momentu nosorog, ispuštajući strašan dim kroz nozdrve, uleće u prostor i sukobljava se sa glavnim likom. Jonesko je nastojao da u komadu prikaže jedno ideološko zagađenje koje prati ljudski strah i nespremnost da se ostane svoj, gde cena sopstvenog stava i različitosti nikada nije previsoka – što je i danas

Leda

veoma aktuelna tema. Komad *Nosorog* proglašen je najboljom dramskom predstavom u celini na 65. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine.

Predstava *Leda* Miroslava Krleže u režiji Slađane Kilibarde imala je premijeru 17. aprila 2014. godine u Narodnom pozorištu „Toša Jovanović“ u Zrenjaninu. Scenski prostor Marija Jevtić definiše dvema visokim polukružnim kulisama, razdvojenih prolazom, koje formiraju prostor igre. Dekor, tapaciran sjajnim svetlim (u boji slonove kosti) materijalom, simbolično predstavlja „sigurnu sobu“ – mesto gde se bez prisustva javnosti mogu odigrati najzamršenije Krležine igre. Scenom dominira luster obložen perjem, koji simbolično vezujemo za mit Lede i koji se na kraju komada raspada prosipajući perje po čitavoj sceni. Suptilni tonovi slonovače različitih tekstura, dominiraju scenom i omogućavaju intenzivnom koloritu kostima da istakne likove/karaktere. Na taj način obrazuje se vizuelno kompaktna i pulsirajuća celina. Eksterijer, kao opozit enterijeru, obrađen je na isti način, ali u crnoj varijanti. Kulise, kao „ulice“ sa raznobojnim sijalicama, u koje, u ritmičnom rasporedu, reflektuju svetlost, stvaraju atmosferu karnevalske noći i zatvaraju scenu izvlačeći radnju u prvi plan.

Hotel Evropa

Scenske slike 2015.

Tragikomična farsa *Bela kafa* Aleksandra Popovića, stilski oblikovana režijom Milana Neškovića, premijerno je izvedena 4. maja na Sceni „Raša Plaović“ Narodnog pozorišta u Beogradu. U ovom ostvarenju značajnu ulogu igra scenografija Vesne Popović koja aktere postavlja u dekor nalik drvenoj kutiji – prostor metaforičkog značenja, i priča priču o burnim promenama u društveno-političkim okolnostima četrdesetih i pedesetih godina dvadesetog veka. Kulise postaju i prostor „grafita“, kratkih zabeleški koje smisljeno ispisuju likovi, kao podtekst izgovorenog tekstu. U prostoru se nalazi samo jedna fotelja i kristalni luster koji definišu enterijer, nalik Molijerovom *Uobraženom bolesniku* u scenografskoj interpretaciji Karla Vigarinija iz 1674. godine, ali u ovom slučaju prostor nije pompezno barokni, već potpuno koloristički sveden i bez ikakvih plastičkih vrednosti. Drvena kutija, kao metafora, dobija na kraju predstave značajnu simboličku dimenziju, kada frontalni zid počinje da se kreće ka publici i istiskuje glumce na sam kraj proscenijuma. Ovakva završnica, veoma je efekatan teatarski čin koji vizuelno iskazuje više od izgovorene reči.

Predstava *Marija Stjuart* Fridriha Šilera u režiji Miloša Lolića, imala je premijeru 2. decembra 2015. na Velikoj sceni Narodnog pozorišta u Beogradu. Kao i na prethodnim projektima Lolić saraduje sa scenografkinjom Jasminom Holbus koja, shodno senzibilitetu rediteljskog pristupa, prostor tretira u minimalističkom maniru dominantno koristeći arhitektonski i tehnički okvir izvođačkog

Bela kafa

prostora. Scena je mahom prazna i maglovita, a u tom samotnom sirovom prostoru, kao simbolu đubrišta istorije, stvara se osećanje suštinske ljudske tragičnosti i poraza u zaslepljenosti vlašću. U borbi za vlast nalaze se dve žene koje prolaze kroz značajne i burne promene, kroz odnos prožet ljubomorom i strašću, u eksplozivnom naboju sukoba. Na početku predstave susrećemo se sa Marijom Stjuart koja je pozicionirana u rupi scenskog poda, iz koga viri od pola naviše, što nagoveštava njenu sudbinu. Na kraju, ona u smrti nalazi izbavljenje, i napušta blatom ukaljano ovozemaljsko carstvo. U takvom dizajnerski svedenom okviru, scenski prostor vuče snagu i moć vizuelnog izraza iz suptilnih scenografskih intervencija i svetlosnog štimunga.

Čuveno delo srpske drame *Čudo u Šarganu* Ljubomira Simovića, u režiji Egon Savina, premijerno je izvedeno 20. februara 2015. na Velikoj sceni Narodnog pozorišta u Beogradu. Savin vreme dešavanja premešta iz Drugog svetskog rata na početak devedesetih godina prošlog veka, zaokružujući i simbole raspada Jugoslavije. Scenografiju za ovo ostvarenje osmislio je Geroslav Zarić, koristeći savremeni okvir i stilizaciju. Scenska slika smešta aktere u sterilan moderan kafe. Tokom izvođenja slika dobija izraženiju poetsku notu zahvaljujući projekciji vode sprovedene po dekoru, u različitim površinskim formama, što sa ostalim teatarskim sredstvima podstiče doživljaj poetskog.

Marija Stjuart

Scenografija se u poslednjem segmentu predstave transformiše u prostor groblja, te postaje padina sa identičnim krstovima – značenjski snažniji simbolički prostor izraženijeg poetskog stava, kao ubedljivo prostorno rešenje.

Još jedno scensko ostvarenje Narodnog pozorišta moramo pomenuti, a to je predstava *Prah* Đerđa Špira u režiji Veljka Mićunovića za koju je scenografiju kreirala Ljubica Milanović. Predstava *Prah* rađena je u koprodukciji sa Šabačkim pozorištem (premijere: 15. novembra, Scena „Raša Plaović“ i 20. novembra 2015. u Šabačkom pozorištu). Scenska slika odiše jednostavnošću i funkcionalnošću, te elegantnim označavanjem prostora potpomaže scensko izvođenje. Prostor je određen kosinom, nalik strani krova, na kojoj su dva prozorska otvora sa merdevinama koje iz njih vire. Drama je u suštini rasprava jednog bračnog para, koji je na rubu egzistencije, o tome šta je sreća i šta sve može učiniti čoveka srećnim. Scenska slika krova ujedno sugerise i veliku mogućnost za materijalni dobitak (dobitni tiket koji muž osvaja na lotou), ali i odluku para da unište tiket i nastave život kakav su do tada vodili (igra na podu van kosine krova). Simboličko rešenje mizanscena odlično korespondira sa razvojem drame. Scenografska predstava *Prah*, Ljubica Milovanović, dobila je nagradu za najbolju scenografiju „Dorian Sokolić“ na 23. Međunarodnom festivalu malih scena u Rijeci.

Čudo u Šarganu

Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu u 2015. godini izdvojilo se ostvarenjem *Duh koji hoda (Prometejev put)* Dejana Dukovskog u režiji Aleksandra Popovskog (premijera 15. septembra, Scena „Pera Dobrinović“). Za ovo izvođenje Tadžiser Sevinć (Taciser Sevinç) i Saša Senković stvaraju funkcionalnu scenografiju koja se konstantno razigrava različitim i smislenim pozicioniranjem jednostavnih uniformnih belih sanduka (bez poklopca). Razmeštanjem elemenata prostor transformiše u nove značenjske celine, te u različitim scenama ona stilizovano označava prostore kao što je porodični dom, groblje i dr. Sličan tretman prostora Popovski je već koristio u predstavi *Brod za lutke* Milene Marković (SNG, Ljubljana, 2009) gde se poigrava sa identičnim stolovima različitih dimenzija od kojih gradi raznolike scenske slike – scenografija NUMEN, a nešto manje inventivan pristup videli smo i u predstavi *Sluga dvaju gospodara* Karla Goldonija, u režiji Borisa Liješevića gde se prostor gradi od brojnih drvenih paleta (SNP, Novi Sad/Grad teatar, Budva 2012). Tadžiser Sevinć i Saša Senković dobitnici su nagrade za najbolju scenografiju 19. Teatarfesta „Petar Kočić“, Banjaluka, 2016. godine za, po oceni žirija, veoma upečatljivo i funkcionalno rešenje scenskog prostora, te podršku scenskoj igri i kreativnim vizuelnim elementima.

Prah

Predstava *Smrt Ivana Iljiča, Kolektivno čitanje*, po priči Lava Nikolajeviča Tolstoja, u režiji Tomija Janežiča premijerno je izvedena 27. februara na Sceni „Pera Dobrinović“ Srpskog narodnog pozorišta. Predstava je rađena u koprodukciji Srpskog narodnog pozorišta, Studentskog kulturnog centra Novi Sad i Bitef teatra. Scenski prostor za ovo delo kreirali su Daniela Dimitrovska i Željko Piškorić. Sama po sebi scenografija nije nešto što bismo posebno izdvojili kao izvestan vizuelni domet, ali ono što je zanimljivo jeste celokupan tretman prostora. U ovoj predstavi teatarski prostor, scena i gledalište postaju prostor izvođenja. Predstava počinje pozivom, označenim preko video-bima, da se publika uključi u kolektivno čitanje,²⁹ stvarajući čin samog izvođenja nesvakidašnje interaktivnim. To čitanje postepeno preuzimaju glumci i predstava dobija svoj novi narativni tok. Scenografija je potpuno podređena izvođenju kome doprinosi zanimljivim vizuelnim komentarima stvarajući poetske slike kao odraz tema usamljenosti i smrti o kojima je Tolstoj pisao. Dekor – formiran od frontalno postavljenih crnih kulisa sa vratima i crnog poda – tokom izvođenja se postepeno kreći u belo, što predstavlja zanimljiv simbolički čin. Janežič kreira jednu, suštinski, pokretnu scensku sliku u koju je uhvaćeno

²⁹ Na svakoj stolici u publici bio je primerak Tolstojeve pripovetke *Smrt Ivana Iljiča*.

Hotel Evropa

celo gledalište, u čijem središtu je čitanje i slušanje – nov način doživljaja dela koje stalno nas podseća na prolaznost – *memento mori*.

Beogradsko dramsko pozorište počinje 2015. godinu premijerom predstave **Hotel Evropa** po tekstu i u režiji Siniše Kovačevića, (premijera 30. januara 2015). Za ovo ostvarenje, scenograf Miodrag Tabacki zanimljivo i atraktivno oblikuje scenski prostor uvodeći nas u hotel/pansion „Evropa“, čiji prostor označava, dominantno, vratima sedam soba i fantastičnim stilskim plafonom. Plafon, vizuelno imponantan, spušta se nad scenom označavajući tradiciju, ali i prisustvo univerzalnog vremenskog okvira, iako je radnja tekстом smeštena u osamdesete godine prošlog veka. Stilizacija prostora je naglašena i omogućava izuzetnu funkcionalnost dekora, čineći da svaka vrata oslikavaju i unutrašnjost sobe svakog gosta. Jednostavnom rotacijom fronta vrata, označen je enterijer sobe, ilustrovan fotografijama, koje jasno i pomalo ironično, predstavljaju države stanara. Tako su vrata Engleza predstavljena Big Benom, Španca siluetom bika sa idiličnom pozadinom zalaska sunca, vrata Francuskinje oslikana Ajfelovom kulom, itd. Posebno atraktivna scenska slika, pored spuštanja fantastičnog plafona, jeste trenutak uvođenja ogromnih figura dobermana na scenu, stvarajući komično razigravanje prizora grotesknom vizuelizacijom. „Scenografija Miodraga

Tabackog odgovara plastičnom stilu igre, muzejska je i dekadentna, poput Evrope.“³⁰

Boban Skerlić režirao je komad **Poziv na pogubljenje** Aleksandra Červinskog, za koga scenografiju radi Nenad Paranosić (premijera održana 8. oktobra u Beogradskom dramskom pozorištu). Ovo vizuelno izuzetno zanimljivo ostvarenje, (gde se posebno ističe likovno snažna kostimografija Jelene Stokuće) nosi priču o čoveku koji se pretvara da mu je duša prozirna da bi se uklopio u društvo ispraznih, ciničnih i krvožednih, ali biva razotkriven i osuđen na smrt jer sistem traži autentično učestvovanje u apsurd i besmislu. Mesto i vreme događanja smešteni su u neku imaginarnu zemlju i nedefinisano razdoblje, o kojem govori scenska slika kreirana od metalne konstrukcije, kao sablasnog okvira koji priziva teška osećanja i događaje. Konstruktivistički dekor u „crnoj kutiji“ je univerzalan prostor izvođenja, razigran po nivoima, funkcionalan, stilizovan, koji naglašava rediteljski pristup delu s elementima brehtovskog „oneobičavanja“ i teatra apsurda. Stepeništa, prolazi, platforma, kavezi, svi elementi dekora su u funkciji stvaranja teskobne kafkijanske atmosfere.

Predstava Narodnog pozorišta Kikinda **Murlin Murlo** Nikolaja Koljade, takođe u režiji Bobana Skerlića, dobija specifično čitanje i poseban likovno-prostorni okvir (premijera 14. aprila). Koljadin tekst reditelj je prilagodio našoj današnjici, a Milica Đurov scenski prostor vizuelno tretira kao metaforu savremenog života i likove smešta u podzemne tunele, creva jednog trulog organizma. Scenografija aktivira nekoliko nivoa, od podzemnog iz kojeg se kroz otvor u podu/šahu pojavljuje komšija (čuju se zvuci vike, izlazi dim), centralnog prostora gde se dešava najveći broj scena („stan“ Olge i njene majke), kao i gornjeg otvora iz kog se pomoćnim metalnim merdevinama dolazi u stan. Životni prostor Olge i njene majke prepun je cveća, nalik umetničkim instalacijama, stvorenog od metalnih grana/konstrukcija i cvetova (od najlonskih kesa) – znak da u takvom prostoru nema pravog života. Olgin kutak je

³⁰ Tasić, Ana. „U potrazi za evropskom dramom“ u *Politika*, subota, 31.01.2015. (dostupno na: <http://www.politika.rs/sr/clanak/317828/KritikaPozoriste/U-potrazi-za-evropskom-dramom>)

Mrešćenje šarana

smešten u bočni otvor manjeg creva tunela. Njena „mišja rupa“ puna je lažnog cveća koje svakodnevno pravi i u kome je satkana njena nada u bolji život. U sceni u kojoj je napastvuje Aleksej, cveće izleće van, kao simbol gubitka svake vere, njenog duhovnog beznađa koje je svojstveno celom društvu tranzicionih gubitnika. Dekonstrukcijom arhitektonskog okvira, uz ekspresionističko-naturalistički likovni pristup, naglašen je surov životni okvir likova u kome preovladava osećanje uzaludnosti svakog otpora, gde beznađe trijumfuje, a ljudi se pretvaraju u pacove.

Mrešćenje šarana Aleksandra Popovića, u režiji Jovice Pavića i scenografiji Ljubice Milanović, premijerno je izvedeno 10. oktobra u Narodnom pozorištu u Kikindi. Lociran u naše podneblje, ovaj komad je suštinski univerzalna priča, koja govori o bilo kom burnom periodu političkih promena, o turbulentnim vremenima, kada se događaju ogromne promene u ljudima i njihovim odnosima. Upravo je ovaj stav pisca iskorišćen u vizuelnom tretmanu teatarskog dela. Uvođenjem diskretnih silueta likova sa slike „Seoba Srba“ Paje Jovanovića iz 1896. (koja je vremenom postala nacionalna ikona) na sumorno sive kulisе, uz dominantan ekranski prikaz iste (koje sliku koloristički transformiše prateći izvođenje), scenografski okvir pruža snažan likovni stav koji podstiče doživljaj scenske radnje. U takav, značenjski aktivan, prostor postavljena je

Julije Cezar

komedija koja se bavi manama ljudi, njihovom prevrtljivošću, koristoljubljem, moralnim padom...

Predstava *Julije Cezar* Viljema Šekspira u režiji Kokana Mladenovića – nastala u koprodukciji Centra za kulturu Svilajnac, Grad teatra Budva i Narodnog pozorišta iz Sombora,³¹ scenografski je oblikovana delom Marije Kalabić. Ovo ubedljivo vizuelno rešenje (uz kostimografiju Tatjane Radišić) daje snažan okvir za postavku drame. Scenska slika ovog ostvarenja poseduje jednostavan arhitektonski okvir. Celokupna radnja dešava se ispred oronulog metalnog zida, od talasastog lima, te se stvara utisak da su likovi postavljeni u ogroman kontejner. Početak predstave je televizijsko-dokumentaristički, gde se audio i video projekcijom izlaže redosled događaja vezanih za Cezarov uspon (projekcija se odvija preko površine dekora). Rečima autorke: „Svet politike, manipulacije, vlasti, stvoren je upotrebom hladnog lima kao osnovnog materijala i fotelja kao simbola vlasti i političara, uz dodatak mešalice za beton kao preteće mašine smrti (sva ubistva u predstavi su u stvari ‘betoniranja’ protivnika)“. Metalni zid, kao utvrđenje, ali i skrovište, jeste scenografski okvir u kome su postavljeni i prestoli (moderne fotelje koje i same deluju kao da su od metala), stvarajući utisak teskobe. „U

³¹ Premijera 13. jul „Budva Grad Teatar“, 19. novembar, Centar za kulturu u Svilajncu, i 24. novembar Sombor.

Radanje jednog zapisnika

takvom prostoru se odvija jedan društveno elitni parti, jedan ujedno TV rijaliti, jedan menadžmentski korporacioni brifing, jedan politički kabare, uz živu muziku... Ovo putovanje kroz vreme govori o večito istom i nerešenom rebusu – kako se izboriti sa diktaturom, a ne podleći haosu i anarhiji.³² Nasuprot tom sumornom tonu dekora, tokom predstave realizuju se suptilne poetske slike, kada se, na primer, posipaju crvene latice po sceni, ili kada se pojavljuju baloni od sapunice. Te intervencije imaju efekat začudnosti, a na izvestan način mogu se razumeti i kao citati prikaza efemernosti vlasti i slave. Marija Kalabić je za ovo ostvarenje dobila nagradu za najbolju scenografiju na 66. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine, 2016. godine.

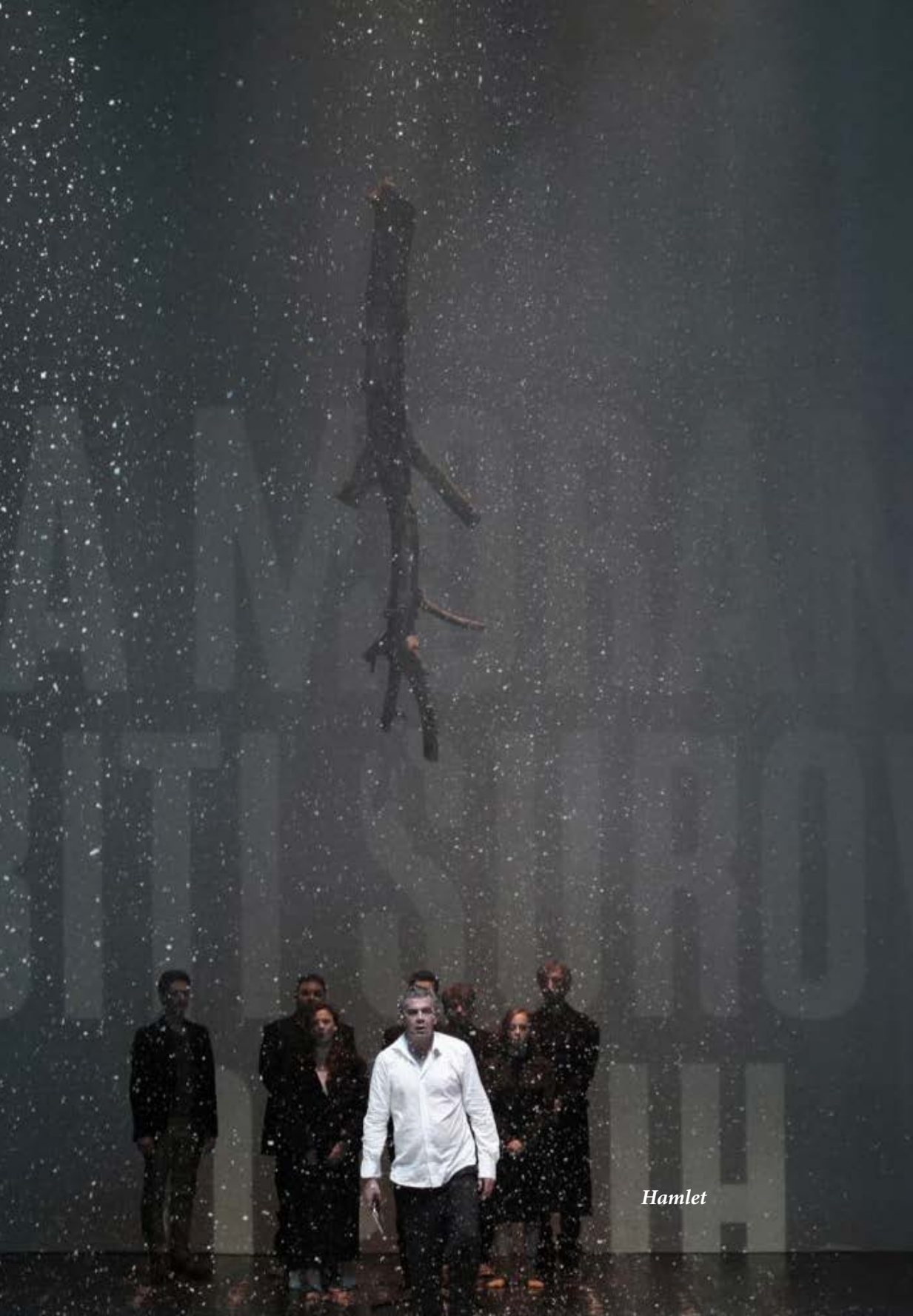
Ansambel Narodnog pozorišta iz Niša je 6. maja 2015. godine premijerno izveo predstavu ***Gde je nestao Harms*** prema tekstu Mile Mašović Nikolić, u režiji Angelčeta Ilievskog. Ova predstava jeste priča o borbi čoveka za ličnu slobodu, o ličnom krik u okvirima totalitarnog režima. Stvarajući paralelu između sveta u kome je živio Danil Harms i savremenog doba, priča o Harmsovoj borbi postaje univerzalna i ta nota istaknuta je i scenografijom Veljka Stojanovića. Ona prostorno ne ukazuje na specifičan vremenski okvir,

³² Glovacki, Aleksandra. „Julije Cezar, *Ars Artifex* Programa 202 Radio Beograda, 8.12.2015 – (dostupno na http://www.kriticarskikaravan.org/text_files/2015-8.pdf)

već stavlja akcenat na radnju brzim i atraktivnim promenama scenskih slika. Elementi scenografije, nameštaj i kostimi vise (sa cugova), kao sa nekog fiktivnog plafona, čijim se spuštanjem i podizanjem omogućava brzi ritam smenjivanja scenskih slika, ali se i sugerije na „teret“/težinu koji nose ličnosti iz drame (akterima stalno nešto visi iznad glave). Ovakav vizuelni citat i celokupan dramski okvir nas podseća na sopstvenu krhkost, suptilnost i prolaznost života, te prisustvo apsurdna u kojem se lako možemo naći.

Pomenućemo još i predstavu ***Elektra kompleks*** u režiji Dušana Jovanovića koja je premijerno je izvedena u Novosadskom pozorištu – Ujvideki sinhaz 14. februara 2015. godine. Ova drama inspirisana delima Euripida, Eshila i Danila Kiša, govori o fenomenu osвете i odmazde preispitujući individualnu i kolektivnu krivicu kao univerzalne teme. Zanimljivoj vizuelnosti izvođenja doprinela je svedena scenografija Mete Hočevar, u vidu bele pokretne kulise sa troja vrata i malim gornjim otvorima kao prozorima. Ona svojom funkcionalnošću i pročišćenom estetikom doprinosi stavljanju fokusa na samo izvođenje, te pravi osvrt na jednostavnost i eleganciju izvođačkih prostora antičke Grčke.

Sveden, ali značenjski snažan, vizuelni okvir ima i predstava ***Radanje jednog zapisnika*** Borislava Pekića, u režiji Ane Grigorović za koji scenografiju kreira Marija Jevtić (premijera 28. aprila 2015. godine, u Narodnom pozorištu u Pirotu). U centru ove drame nalazi se pojedinac, optužen da je pljunuo na zastavu, čime biva ubačen u vrtlog naizgled logičnih premisa kojima je manipulisan, te priznaje zločine koji nije počinio. Ova predstava se bavi odnosom sistema i pojedinca koji se u represivnom društvu (zasnovanom na principu krda) predstavlja kao neoprostiva greška. Polazeći od te premise, scenski prostor je predstavljen piramidalnom strukturom, strukturom vlasti. U centru priče se nalazi čovek koji pokušava da se izdigne u sistemu, a sistem ga stalno vraća na početak. Prostorom dominira zastava kao simbol poretka i društva u kome glavni akter kafkijanski pokušava da nađe put ka istini.

Hamlet

Scenske slike 2016.

Na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu 12. oktobra premijerno je prikazana drama *Ivanov* Antona Pavloviča Čehova, u režiji Tatjane Mandić Rigonat za koju je scenografiju kreirao Branko Hojnik. Vizuelna koncepcija ovog izvođenja, promišljeno i suptilno uvodi publiku u svet poetskih vizija, te ospoljava dramu likova kroz svojevrsan prostor i vreme. Scenografska postavka jasno i precizno funkcioniše na svim planovima scenskog izvođenja. Gledalište sa tri strane okružuje scenu. Publika, gazeći po tepihu same scenografije, dolazi do svojih mesta, te se početna barijera između prostora publike i izvođačkog prostora postepeno ruši. Od prvog kontakta scenska slika ostavlja utisak nekog drugačijeg, izmeštenog, pa i tajnovitog ambijenta. Prostor nalikuje muzejskoj postavci, gde centralni prostor igre biva omeđen ogradom (stubići povezani crvenim konopcima) u okviru koje su smešteni komadi raznog nameštaja (od stilskog do običnog, od bilijara do klavira). U pozadini je fiksiran ogroman ram za sliku iza kojeg su eksponatski postavljeni glumci i muzičari. Oni, kao u izlogu ili vitrini, deluju kao zaleđeni (u trenutcima neaktivnosti) što otvara poseban spektar značenja i bitnu vizuelnu metaforu. Iznad klavira je postavljena još jedna vitrina u kojoj se nalazi venčanica na krojačkoj lutki, sve do trenutka smrti Ane Petrovne kada je ona oblači i napušta ovaj svet. Nakon tog čina, stvara se suptilna poetska slika – osvetljena „gola“ lutka podseća na Anino nekadašnje postojanje, sada odsustvo – upražnjeno mesto

Na Drini ćuprija

koje nikada neće biti popunjeno. Celokupna scenska slika značenjski je izuzetno snažna i promišljeno utkana u kamerno izvođenje koje publici omogućava intiman odnos s predstavom.

Za Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu Marija Kalabić kreirala je scenografiju za predstavu *Na Drini ćuprija*, po čuvenom delu Ive Andrića, u režiji Kokana Mladenovića (premijera 17. marta, Scena „Pera Dobrinović“). Shodno potrebama režije i idejnom okviru izvođenja, scenografkinja postavlja aktere u hladan prostor koji uokviruju „betonske“ kosine – sugerišući na strme litice reke Drine čije je korito prazno. Dekor koji podseća na prostor hidrocentrale (pa i zatvora), lagano se puni vodom i u njemu se većitim građenjem i razgrađivanjem elemenata (drveni stolovi i stolice) simbolički smenjuju scenske slike ove istorijske epopeje. Kose bočne kulise u pojedinim scenama otvaraju svoje portale, te se stiče utisak da se akteri na scenu uvode kao u zatvorsko dvorište, koje je ujedno centar zbivanja, te „u vodi do gležnjeva bauljaju likovi bez snage da odatle pobegnu“³³. Za ovo ostvarenje Marija Kalabić dobila je nagradu za najbolju scenografiju na 67. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine 2017.

³³ Đerić, Zoran. „Dramatizacije poezije i proze Ive Andrića“, str.21 (dostupno na: <http://www.snp.org.rs/wp-content/uploads/2017/06/Agon-godina-VI-broj-9-compressed-dr-Zoran-Djeric.pdf>)

Koštana

godine, a predstava je u više navrata nagrađivana prestižnim nagradama.³⁴

Srpsko narodno pozorište u koprodukciji sa Studentskim kulturnim centrom Novi Sad i Centrom za kulturu Tivat, tokom 2016. godine producira još jedno značajno ostvarenje – predstavu *Koštana* po tekstu Bore Stankovića, takođe u adaptaciji i režiji Kokana Mladenovića.³⁵ Predstava *Koštana* svojevrsna je posveta talentu i slobodi, gde lik Koštane nadržava sredinu u kojoj živi, ruši ustaljena pravila i obrasce ponašanja jedne zatvorene sredine i na kraju biva proterana (jer palanka se uvek nemilosrdno obračunava sa onim što je ugrožava). Scenografkinja Marija Kalabić i za ovo ostvarenje kreira vizuelno i značenjski zanimljivo scensko rešenje prostora. Svet tradicionalnog i zatvorenog juga metaforično je predstavljen mnoštvom stilizovanih kaveza od metalnih rešetki, drveta i kamenja. Sami kavezi se transformišu i poprimaju različite funkcije tokom predstave (kamenice se tokom izvođenja postepeno prosipaju, služeći kasnije za kamenovanje drugačijih pojedinaca), te ova stilizovana i simbolički snažna scenska slika konstantno biva atraktivna u službi teatarskog čina.

³⁴ Vidi na http://www.snp.org.rs/?page_id=12826

³⁵ Premijera: 5. avgusta 2016, Tivat (24. septembra 2016, Srpsko narodno pozorište, Novi Sad)

Ruženje naroda u dva dela

Tokom 2016. godine Marija Kalabić osmislila je scenske slike i za predstave: ***Večiti mladoženja*** Jakova Ignjatovića, u režiji Darijana Mihajlovića (takođe u SNP-u, Novi Sad)³⁶; ***Bosonogi u parku*** Nila Sajmona, u režiji Jovane Tomić, Narodno pozorište Subotica;³⁷ i ***Ruženje naroda u dva dela*** Slobodana Selenića, u režiji Andraša Urbana, Narodno pozorište Subotica.

Kompletan ambijent predstave ***Ruženje naroda u dva dela*** (koji je po dramskom tekstu prostor zatvora), čija je tema pre svega nacionalizam i istorijsko nasleđe naših prostora, sačinjen je od predimenzioniranih, i donekle modifikovanih zastava (jugoslovenske, srpske, zastava četničkog pokreta). Publika je smeštana na samoj sceni i „zarobljena“, tj. opkoljena sa svih strana zastavama i podijumima – prostorima scenske akcije. Ovakav vizuelni koncept pruža specifičan osećaj gledaocima koji su smešteni u scenografski okvir samog izvođenja.

Predstava ***Pod žrvnjem*** Dragoslava Nenadića u režiji Egona Savina imala je premijerno izvođenje 16. oktobra na

³⁶ Komad predstavlja priču o srpskoj dijaspori koja je pomerena, geografski i vremenski, na američki srednji zapad krajem 20. veka. Scena predstavlja tipičan američki 'dajner', ali sa kič elementima srpske 'tradicije'.

³⁷ Ambijent jednog njujorškog potkrovlja sveden je u ovoj predstavi na skućeni prostor omeđen isključivo mrežom instalacionih cevi koja čini poligon za ovu, pre svega, koreografski raskošnu, komediju.

Pod žrvnjem

Sceni „Ljuba Tadić“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Ovaj dramski triptih jednočinki, napisan početkom XX veka, predstavlja sirotinju s periferije i njihovo beznađe – borbu malog čoveka za minimum časti i ljudskosti. Ova scenska postavka navodi na intimniji odnos između izvođača i gledaoca, smešta gledaoce na scenu, a publika okružuje izvođače s tri strane (slično prethodno pomenutoj predstavi *Ivanov*). Takav odnos smanjuje distancu publike i aktera, što intenzivira doživljaj dela. Snažna vizuelna komponenta predstave okrenuta je prikazu sirotinje, trošnog i starog prostora, kroz upotrebu drveta kao dominantnog materijala u scenografiji koju je osmislila Vesna Popović. Dekor formiran od dasaka (u podu i zidovima), u svom centralnom segmentu otvara prostor za projekcije. Slikovni prikazi crno-belih ili sepija tonova, kao kroz prozor, prikazuju urušene zgrade, fasade, prizore koji se stapaju sa fizičkom postavkom, u nastojanju da se stvori prostorna iluzija prisustva i spoljnog sveta. Stapanjem fizičkog i virtuelnog teži se utisku da neki svet zaista prolazi dvorištima i uličicama, pojačavajući samo značenje vizuelnog. U prostoru svi elementi su od naizgled neobrađenog patiniranog drveta – podijumi, stolovi stolice – čime se likovnim putem naglašava atmosfera učmalosti, prolaznosti, težine života sirotinje koja dominira scenom.

Hamlet

U istoj pozorišnoj kući, tokom ove godine, premijerno je izvedena i predstava *Hamlet* Vilijama Šekspira u režiji Aleksandra Popovskog 17. septembra 2016. godine na Sceni „Ljuba Tadić“. Dizajn scene je minimalistički suptilan (Ivana Jonke i grupa NUMEN) i aktivan vizuelno-značenjski element izvođenja. Pokretnim zavesama i projekcijama – digitalnim natpisima, nalik brehtovskim parolama, stavlja se akcenat na savremeno društvo medijskog dominata, ukazujući na ironiju ovoga vremena. Scenski prostor grade ogromne transformativne magličaste plahte, gde je „taj bezbojni i tromi scenski pokrivač, poput neprijatelja koji nije imenovan, gutao glumce, prostor i vrijeme“³⁸. Na Međunarodnom festivalu u Rijeci stručni žiri dodelio je nagradu „Dorian Sokolić“ za najbolju scenografiju grupi NUMEN i Ivani Jonke za ovo ostvarenje. U obrazloženju žirija se navodi: „Na trenutke atraktivna a na trenutke

³⁸ Munjin, Bojan. „Kazališna kritika: Hamlet s ožiljcima“ u *Novosti (Srpsko narodno vijeće. Online)*, 05. listopada 2016. (dostupno na: <http://www.portalnovosti.com/hamlet-s-oziljcima> - pristupljeno 19.07.2017)

samozatjna scenografija grupe NUMEN i Ivane Jonke nije samo dekorativni element predstave već tvorbeni čimbenik koji otvara prostor i režiji, gradeći vidljive i nevidljive prizore predstave.“³⁹

Aleksandar Denić autor je scenskog prostora predstave *Hotel „Slobodan promet“* Žorža Fejdoa (u režiji Borisa Liješevića) koja je premijerno izvedena 23. decembra na Sceni „Ljuba Tadić“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Radnja ovog vodvilja odvija se oko dva bračna para kroz komične situacije planiranja preljube, zamene identiteta i raznih nesporazuma, te Fejdo zabavljanjem publike pravi suštinski kritički osvrt na društvo. Scenske slike ovog ostvarenja jesu vizuelno interesantne, i prizori se konceptualno bitno razlikuju iz čina u čin. U prvom i trećem segmentu izvođenja prostor definiše ogroman reklamni plakat, koji igru smešta u Pingleovu radnu sredinu. Naredni ambijent je strukturno potpuno drugačiji i vodi nas u prostor hotela, čija organizacija polazi od klasičnog kioska od koga se vešto razigrava prostor po nivoima. Scenska slika hotela je ujedno pretrpana reklamama koje nas asociraju na vizuelnost velegrada u noći. Dekor je u ovoj slici vizuelno atraktivan, kompleksan i omogućava dinamičnu igru na dva nivoa. Prema stavu kritike: „Ova scenografija je nesporno upečatljiva za sebe, ali ne odgovara mnogo vodvilju, više bi pogodovala realističkoj igri koja ne pripada ovoj predstavi.“⁴⁰

Komad *Mreščenje šarana* Aleksandra Popovića, postavljen je 17. maja 2016. godine na Sceni „Mira Trailović“ Ateleja 212, u režiji Milana Neškovića i scenografskom okviru Vesne Popović. Predstava govori o bitnim prelomnim istorijskim trenucima, velikim društvenim promenama i političkim previranjima koji se paralelno događaju u jednoj kući, unutar porodice malih građana i seljaka, koji se međusobno bore za vlast. Komičnost i apsurdnost ove teatarske postavke, koja ukazuje na smešna ljudska moralna

³⁹ Vidi u „NAGRADA ZA HAMLETA U RIJECI“ u *Vesti*, sajt JDP-a (<http://jdp.rs/2017/05/12/nagrada-za-hamleta-u-rijeci/#.WW9FJIUSGM8>)

⁴⁰ Tasić, Ana. „Daleko od Fejdoa“ u *Politika*, Beograd, 05.01.2017. (dostupno na: <http://www.politika.rs/sr/clanak/371391/Daleko-od-Fejdoa>, pristupljeno 25.08.2017.)

Mrešćenje šarana

posrnuća, potpomognuta je scenskim uobličjenjem prostora koje deluje svojom simboličkom kompozicijom. Scenografija je formirana od ogromnih kulisa koje su sačinjene od brojnih drvenih vrata, i njihovih segmenata, kroz koje se na scenu ulazi i izlazi sa različitih nivoa. Ovo vizuelno simbolički efektno rešenje ukazuje na mnoštvo mogućnosti, različite puteve, ulaze i izlaze, i u velikoj meri doprinosi čitanju celokupnog teatarskog ostvarenja.

Predstava *Konstelacije* Nika Pejna, u režiji Saše Milavić Dejvis i minimalističkoj scenografiji Marije Jevtić premijerno je izvedena 15. aprila na Sceni „Petar Kralj“ u Ateljeu 212.⁴¹ Komad istražuje slobodnu volju i ulogu slučajnosti u našim životima, gde se kroz multiverzume objašnjavaju različite mogućnosti, izbori i rezultati tih izbora. Scenografiju čine sedamdeset sijalica koje vise iznad ograničenog prostora igre, praktikabla koji „lebdi“ nekoliko santimetara iznad poda i ujedno biva osvetljen i sa donje strane. Scene komada se ponavljaju u različitim varijacijama svetla, u drugačijem tempu i emotivnim stanjima likova. Takva struktura igre, kao i samog prostora, predstavlja vizuelni odraz ideje o postojanju multiverzuma i efektno prati razvoj scenskog izvođenja.

⁴¹ Nagrada za režiju „Ljubomir Muci Draškić“ 2017. godine pripala je Saši Milavić Dejvis za predstave *Konstelacije* Nika Pejna i *Moja ti* Olge Dimitrijević.

Konstelacije

U Beogradskom dramskom pozorištu, 10. oktobra 2016. godine na Sceni „Rade Marković“ premijerno je izvedena predstava *Terorizam* Vladimira i Olega Presnjakovih, u režiji Snežane Trišić. Tekst braće Presnjakov na prefinjen crnohumorni način govori o bolesti ‘novog doba’ – terorizmu – ali ne kao pošasti savremene civilizacije na globalnom nivou, već o pojavi koju svi, gotovo svakodnevno, doživljavamo od naših bližnjih. Ovaj omnibus nudi šest naizgled zasebnih priča iz urbanog života, koje govore o nasilju u privatnoj i javnoj sferi. Scenografija Darka Nedeljkovića kao vizuelni okvir ovog izvođenja, scenski je efektna i multifunkcionalna. Čini je dijagonalno postavljen dekor, poput napola presečenog tunela, koji se lako transformiše. Minimalnim korekcijama menjaju se naznake prostora – od aerodromske čekaonice, kancelarije, do avionske kabine. Scenska slika u svom sivilu, kolorističkom odsustvu, likovnoj sterilnosti i arhitektonskom okviru postavke, na adekvatan način korespondira i unapređuje scensko izvođenje.

Pozorište na Terazijama donosi mjuzikl *Sweet Charity*⁴² u režiji i adaptaciji Mihaila Vukobratovića, (premijera 29. januara 2016) za koji je Geroslav Zarić kreirao scenski

⁴² Predstava *Sweet Charity* nastala je u Njujorku 1966, na osnovu filma Federika Felinija *Kabirijine noći* iz 1956. godine. Autori ovog brodvejskog naslova su kompozitor Su Koleman (Coleman) i pisac Nil Sajmon (Neil Simon).

Sweet Charity

prostor. Za ovaj muzičko-scenski spektakl ostvarene su svedene i stilizovane scenske slike u kojima se specijalno kreiranim elementima rekvizite/dekora označavaju različiti ambijenti. Zarić u vizuelni okvir uvodi video projekcije u duhu pop arta, sa međunatpisima i komentarima u pozadini, čime stvara zanimljiv slikovno-tekstualan ironičan podtekst scenskoj igri i izvođenju. Ova priča o slatkoj Čeriti – plesnoj igračici koja radi u noćnom klubu sumnjive reputacije, koja je u gotovo fanatičnoj potrazi za ljubavlju zbog čega upada iz jednog razočaranja u drugo – dobija zanimljivo scenografsko uobličjenje koje otvara prostor i velikom igračkom ansamblu za koga je efektne kostime kreirala Tatjana Radišić.

Predstava *Igra* Semjuela Beketa, u režiji Ane Grigorović premijerno je izvedena 24. januara 2016. u produkciji Pozorišta „Bora Stanković” iz Vranja. Kroz ovu scensku alegoriju Beket postavlja problem igre u ljubavi zbog osećaja da smo živi, paradoksalno – bivajući duševno mrtvi. Nažalost, vranjski glumci su od požara u pozorištu 2012. godine u sličnoj egzistencijalnoj klopci – oni nastavljaju da igraju i prave nove predstave, tako stvarajući/proizvedeći iluziju da su i dalje živi i vidljivi... Shodno tome, prostorno rešenje Marije Jevtić – proizašlo iz rediteljskog koncepta komada kao i činjenice da se predstava izvodi prostoru

Igra

Doma vojske u Vranju – predstavlja svedenu, estetski elegantnu i funkcionalnu vizuelnu postavku. Tri elementa, tri kutije/kabine, na sceni se okretanjem i otvaranjem transformišu u pet različitih scenskih slika. Zatvoreni u klaustrofobične bele „kutije“, muž, žena i ljubavnica iznova ponavljaju svaku svoju priču, bez zadovoljavajućeg konačnog razrešenja. Izvođači kroz koreografske radnje samostalno menjaju scenski prostor i na taj način, uz promenu svetla, u doslovnom smislu, održavaju pozorišnu iluziju živom.

Valentin Svetozarev (gost iz Makedonije) autor je scenografije za predstavu *Brod ljubavi* Nebojše Romčevića, koja nastaje u saradnji sa rediteljem Angelčom Ilievskim u Narodnom pozorištu u Nišu (premijera 9. novembra 2016). Scenografski okvir Svetozareva, uz koloristički naglašen dizajn svetla, deluje kao scenska slika, imponantno i monumentalno predstavljajući veliku utrobu broda, koja zahteva česte kompleksnije promene dekora. U toj utrobi razvija se priča o susretu, po rečima pisca, „svinja sa Istoka“ i „govana sa Zapada“, i sukobu ova dva sveta (koji se odvija na trajektu koji redovno plovi od Libeka do Sankt Peterburga), te se predstavlja duhovno, moralno, materijalno, ideološko i psihološko urušavanje sveta, tj. raspad čoveka.

Apsurdna komedija nesporazuma Nebojše Romčevića *Pasivno pušenje*, postavljena je 8. oktobra 2016. u Zvezdara

Razvojni put Bore Šnajdera

Teatru, u režiji Egona Savina. Radnja ove savremene drame dešava se na pariskom aerodromu, gde službenici privode Srbina Radišu zbog sumnje da je terorista, što predstavlja osnovu za razvoj priče. Kroz komične situacije, u komadu se ukazuje na niz problema (od egzistencijalnih, korupcije do globalnih) koji potresaju življenje u Srbiji na putu za EU. Scenski prostor, koji je osmislila Vesna Popović, podseća na skicu, tj. brzi crtež, ureda/kancelarije koja je prevedena u treću dimenziju. Korišćenjem i zadnjeg prostora iza kancelarije koju pregrađuje zid sa prozorom, omogućeno je praćenje radnje i iza stakla. Ovakav likovni pristup u potpunosti odgovara izvođenju, koje je, takođe, jedna skica savremenog sveta/društva. Scenografija, iako jednostavna i svedena, deluje izražajno i smisljeno upadljivo. Za ovo scenografsko ostvarenje Popovićeva je dobitnica nagrade festivala Dani komedije u Jagodini 2017, godine. Vesna Popović kreirala je i zanimljivo scenografsko ostvarenje za predstavu *Razvojni put Bore Šnajdera* Aleksandra Popovića, u režiji Predraga Štrpca, za Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu (premijera 17. maja 2016).

U ovoj godini izuzetna scenografska ostvarenja imala su i pozorišta za decu. Pozorište „Boško Buha“ se istaklo scenografijom predstave *Dan odluke* Kita Redina, a Malo pozorište „Duško Radović“ vizuelnim okvirima predstava *Prevaranti* Miladina Ševarlića i *Kapetan Džon Pipfoks*

Car je go!

Duška Radovića, za koje je scenske slike kreirala Vesna Popović, kao i scenografijom predstave *Car je go!* Mile Mašović-Nikolić u režiji Milice Kralj i scenografskoj kreaciji Milice Bajić Đurov (premijerno je izvedena 23. septembra). Vizuelni okvir predstave *Car je go!* je snažan, i višeslojan. Scenski prostor i vreme pozicioniraju likove u Izgubljeno carstvo na kraju sveta, koje je niklo na ostavštini naše civilizacije, na planinama plastičnih flaša, na otpadu kao metafori i realnosti našeg savremenog društva. Taj prostor je pozlaćen, veličaju ga novi naraštaji. Scenografija funkcioniše na više nivoa. Prostor je definisan podijumima prekrivenim printom plastičnog otpada i zadnjim oronulim zidom uokvirenim šahovskim poljima. Zid nosi specijalnu zidnu sliku/prozor, ekransku projekciju, po kome pauk simbolično neprestano šeta. U ovom duhovito osmišljenom ambijentu carstva kontejner postaje presto, kante nameštaj, a otpad vredna zaostavština. Kroz ovu grotesknu postavku koja podržava komičnu priču, podvlače se pitanja o manjkavosti ljudske prirode, taštini, naivnosti, ali i o očuvanju čovečnosti kroz brigu o prirodi... Za ovo ostvarenje Milica Đurov je dobila godišnju nagradu „Marija Kulundžić“ Malog pozorišta „Duško Radović“ za 2016. godinu.⁴³

⁴³ Za predstavu *Car je go!* nagrada „Marija Kulundžić“, za izuzetnu autorsku kreaciju, dodeljena je i rediteljki Milici Kralj, kao i kostimografkinji Vesni Teodosić iste godine.

UMESTO ZAKLJUČKA

Osvrt na scenografsku delatnost u periodu od 2010. godine do kraja 2016. omogućio nam je uvid u zanimljivu i, slobodno možemo reći, bogatu aktivnost domaćih umetnika, ali i gostiju koji su u nekoliko navrata bili autori scenografija u našim pozorištima. Gore pomenuta ostvarenja, mahom nisu visokobudžetna (čast izuzecima), ali ukazuju na značajnu inventivnost, kreativnost i visoke umetničke domete savremenih srpskih scenografa. Iako se srpska pozorišta, tokom poslednjih godina, retko mogu pohvaliti pristojnim budžetima koje mogu da ulože u vizuelnu stranu izvođenja, svakako se mogu pohvaliti činjenicom da u svom okruženju imaju bitan kreativni umetnički potencijal koji već generacijama postavlja srpsku scenografiju na vidno mesto regionalne, ali i svetske produkcije.⁴⁴

Scenografska ostvarenja na koja smo ukazali u ovom tekstu, mahom predstavljaju dela koja su svojim kvalitetom u velikoj meri doprinela i celokupnom scenskom izvođenju. Scenografija može i kao zaseban element izvođenja biti vizuelno snažna, ali kada scenska slika postane sama sebi svrha, tada teatarsko ostvarenje, uglavnom, gubi na kvalitetu. Može se reći da je dobra scenografija ona koja jeste u službi izvođenja i koja svojim vizuelnim tekstom doprinosi delu, iako može i samostalno da dejstvuje/očara/zadivi/ svojom likovno-prostornom postavkom.

⁴⁴ Srpski scenografi su neretko predstavljeni na prestižnim svetskim izložbama kao što je PQ i WSD, a takođe su i dobitnici prestižnih inostranih nagrada.

Posle izvođenja predstave od scenografije obično ostaju scenografske skice i snimci izvođenja. Takve zabeleške o scenskom događaju su takođe od velikog značaja i predstavljaju važan dokument o umetničkom ostvarenju. Na osnovu scenografske skice ili slike može se doživeti i dašak atmosfere samog izvođenja, može se pretpostaviti mizanscen, naslutiti i rediteljski rukopis... Ovi zapisi, posle života predstave, bitan su svedok jednog vremena, kao i segmenta kulturnog nasleđa, koje danas pokušava od vremena da sačuva Muzej pozorišne umetnosti Srbije u Beogradu. Iako rad muzeja nije zanemarljiv, ovoj umetničkoj oblasti potrebno je pružiti mnogo više prostora i podrške, kako bi se vredna umetnička ostvarenja sačuvala od zaborava.

Na kraju ističemo da ovaj prikaz scenografskih ostvarenja predstavlja samo jedan od načina na koje možemo ukazati na značaj ove umetničke grane i nadalje podstaknuti očuvanje i arhiviranje podataka o ovoj važnoj oblasti primenjenih umetnosti. ■

POZORIŠNI SCENOGRAFI – SRBIJA

U našoj zemlji u periodu od 2010. do 2016. godine, u svetu teatra, izdvojila su se određena imena stvaralaca koji svojim delom i aktivnošću čine bitnu snagu savremene srpske scenografske scene. Doajeni srpske scenografije, koji svojim stvaralaštvom u velikoj meri uobličavaju teatarsku stvarnost jesu: Miodrag Tabacki, Geroslav Zarić i Boris Maksimović. Potom, svojim aktivnim dugogodišnjim delovanjem izdvojili su se i Darko Nedeljković i Aleksandar Denić. Po svom kvalitetu i produktivnosti se izdvajaju i nešto mlađe generacije umetnika kao što su Marija Kalabić i Vesna Popović, potom Milica Bajić Đurov, Marija Jeftić, Ljubica Milanović, Jasmina Holbus i drugi.

ALEKSANDAR DENIĆ

Rođen je 1963. godine u Beogradu. Scenografiju je diplomirao na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu. Uradio je veliki broj scenografija u zemlji i inostranstvu, podjednako uspešno u pozorištu, na filmu i televiziji. Godine 2014. bio je dobitnik prestižne nagrade časopisa *Teatar hojte* za rad na scenografiji predstave *Putovanje na kraj noći* (*Reise ans Ende der Nacht*), u režiji Franka Kastorfa u minhenskom Rezipiententheateru (Residenztheater). Aleksandar Denić je drugi put zaredom proglašen scenografom godine u Nemačkoj 2015. za scenografiju predstave *Baal* u režiji Franka Kastorfa u minhenskom Rezipiententheateru.

Nagrade:

- Sterijina nagrada za predstavu *Konstantin* – najbolja scenografija, 2012;
- Nagrada za scenografiju predstave *Mirandolina* – Dani komedije u Jagodini, 2008;
- Velika nagrada Srbije za primenjenu umetnost i dizajn – Ministarstva kulture Republike Srbije i Udruženja likovnih umetnika i dizajnera Srbije – za tri rada: scenografiju nemačkog filma *Die Rote Zora* reditelja Petera Kahanea (Hamburg film – studio), pozorišnu predstavu *Hitler i Hitler* Tanje Mandić Rigonat (Atelje 212) i *Talente i obožavaoce* Slavenka Saletovića (Narodno pozorište), 2008;
- Nagrada za najbolju scenografiju za film *Rane* Letnjeg filmskog festivala, Crna Gora, 1998;
- „Zlatni vitez“ za najbolju scenografiju za film *Vizantijsko plavo* – International film festival of SLAVIC Film, 1994;
- Nagrada za najbolju scenografiju za film *Vizantijsko plavo* – Letnjeg filmskog festivala, Crna Gora, 1993;
- Nominacija za nagradu EMMY, mini seriju *Rasputin*, 1993;
- „Kristalna prizma“ za scenografiju filma *Vizantijsko plavo*, 1993;
- Godišnja nagrada ULUPUDS.a za scenografiju filma *Mi nismo anđeli*, 1992.

MILICA BAJIĆ ĐUROV

Rođena je 1975. godine u Beogradu. Diplomirala je i magistrirala na Fakultetu primenjenih umetnosti, Odsek scenografija. Titulu doktora nauka, u oblasti teorije umetnosti i medija, stekla je 2010. godine na Univerzitetu umetnosti u Beogradu. Autor je preko šezdeset scenografija i kostimografija za pozorište i druge medije. Imala je sedam samostalnih izložbi, a učestvovala je i na velikom broju grupnih izložbi u zemlji i inostranstvu (Pražko kvadrijenale, Prag 1999. i 2003, Šesto bijenale scenskog dizajna, Muzej primenjenih umetnosti, Beograd 2004, World Stage Design, Toronto 2005, World Stage Design, Seul 2009...). Član ULUPUDS-a Sekcije za scenografiju i kostimografiju od 2001. godine (predsednica Sekcije 2012-2015, predsednica Umetničkog saveta 2015-2017). Od 2011. do 2013. godine bila je član Komisije za teoriju i istoriju SCEN-a (Centra za scenski dizajn, arhitekturu i tehnologiju) nacionalnog ogranka OISTAT-a u Srbiji.

Zaposlena je na Akademiji umetnosti u Beogradu od 2001. godine u zvanju docenta, a 2011. godine stiče zvanje vanrednog profesora. Kao gostujući profesor vodila je nastavu iz predmeta Scenografija i kostimografija i na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu, Akademiji umjetnosti u Banja Luci (Republika Srpska), a predmeta Scenografija na Fakultetu dramskih umetnosti u Cetinju (Crna Gora).

Nagrade:

- Godišnja nagrada za scenografiju „Marija Kulundžić“ Malog pozorišta „Duško Radović“, 2016;
- Godišnja nagrada ULUPUDS-a Sekcije za scenografiju i kostimografiju u 2014 i 2015;
- Zahvalnica istaknutom zavičajnom umetniku – Legata Narodne biblioteke „Jefimija“ u Trsteniku, 2012;
- Godišnja nagrada ULUPUDS-a za scenografiju – stvaralačke rezultate u 2010. i 2011;
- Nagrada „Krstomir Milovanović“ 16. festivala „Dani Zorana Radmilovića“ za vizuelni identitet predstave *Gospođa ministarka*, u izvođenju Narodnog pozorišta Republike Srpske iz Banjaluke, 2007;

- Plaketa 38. Majske izložbe za scenografiju predstave *Emigranti*, Narodnog pozorišta iz Niša, 2006;
- Nagrada za scenografiju predstave $X+Y=0$ Borislava Pekića – pozorišnog festivala „Borini pozorišni dani“, Vranje, 2004.

GEROSLAV ZARIĆ

Rođen je 9. maja 1951. u Milutovcu. Diplomirao je 1976. na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu. Član ULUPUDS-a od 1976, od kada je u statusu samostalnog umetnika. Zvanje istaknutog umetnika dobio je 1996. godine. Od 2000-2007. radi kao vanredni profesor na Fakultetu primenjenih umetnosti, gde je 2007. godine izabran u zvanje redovnog profesora za oblast Scenografija. Bavi se i slikarstvom i scenskim dizajnom. Jedan je od osnivača grupa Akt i Nova osećajnost. Autor je preko dve stotine pozorišnih scenografija. Sarađivao je sa najistaknutijim srpskim pozorišnim rediteljima, kao i sa onima sa nekadašnjeg jugoslovenskog prostora. Realizovao je scenografska rešenja i na brojnim festivalima: BELEF, Budva Grad teatar, Ohridsko leto.

Geroslav Zarić uradio je i brojne scenografije za televiziju, u dramskim i serijskim emisijama. Kao dizajner i grafičar učestvovao na brojnim izložbama u zemlji i inostranstvu, na Majskom salonu, Oktobarskom salonu, Praškom kvadrijenalu. Stekao je zvanje istaknutog umetnika Srbije. Dobitnik je oko 50 domaćih i međunarodnih nagrada i priznanja, od kojih se izdvaja 7 Sterijinih nagrada, i nagrada Međunarodnog trijenala scenografije, Velika nagrada ULUPUDS-a i Nagrada Zlatni Beočug.

MARIJA JEVTIĆ

Rođena u Valjevu. Na Fakultetu primenjenih umetnosti i dizajna u Beogradu diplomirala je 1994. godine na Odseku scenografije. Iste godine počinje da radi u pozorištu Atelje 212. Kao scenograf i kostimograf realizovala je više od stotinu projekata. Realizovala preko 200 plakata i programa za pozorište Atelje 212 i druga pozorišta, takođe i pozorišta u

Zadru, Zenici, Novom Sadu, Somboru... Suosnivač je časopisa za kreativno vaspitanje *Tragovi*, a 2007. godine započinje saradnju sa izdavačkom kućom Propolis Plus Books za koju radi kao ilustrator i autor dečjih knjiga. Od 2010. počinje saradnju sa Goethe-Institutom u Beogradu. Autor je idejnih rešenje logotipa međunarodnih projekata Goethe-Guerilla i Urban Incubator. Autor je logotipa i maskote Prirodnjačkog centra Svilajnac – dizajner grafičkog dela stalne postavke Centra. Izlagala je na više kolektivnih izložbi, autor je tri samostalne izložbe. Učesnik konkursa Zlatno pero 2014. Dizajner postavke izložbe Etnografskog muzeja koja je održana u Alžiru 2014. Predstavnica Srbije na Bijenalu ilustracije u Bratislavi 2013.

Nagrade:

- Nagrada godišnje izložbe Slikarsko-grafičke sekcije ULUPUDS-a 2016;
- Nagrada za ilustraciju na Novosadskom sajmu knjiga, 2015;
- Nagrada na međunarodnoj izložbi *Umetnost dodira* u Sarajevu 2013;
- Nagrada Sterijinog pozorja za grafički dizajn, 2012.

MARIJA KALABIĆ

Diplomirala je na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu 2006. godine. Profesionalno se bavi scenografijom od 1996. godine i od tad je realizovala preko 120 pozorišnih scenografija. Član ULUPUDS-a postala je 2003. godine. Od 2008. godine zaposlena je u Narodnom pozorištu u Subotici. Izlagala je na grupnim izložbama kao što su: Četvrto bijenale scenskog dizajna, Muzej primenjenih umetnosti, Beograd 2002; Praško kvadrijenale, Prag 2003; Peto bijenale scenskog dizajna, Muzej primenjenih umetnosti, Beograd 2004; World Stage Design, Toronto 2005; Šesto bijenale scenskog dizajna, Muzej primenjenih umetnosti, Beograd 2006; Praško kvadrijenale, Prag 2007; Majska izložba, Beograd 2009; Curtain up, izložba sekcije za scenografiju i kostimografiju, Beograd 2009.

Nagrade:

- Nagrada za najbolju scenografiju, za predstavu *Na Drini ćuprija*, 67. Festival profesionalnih pozorišta Vojvodine, Novi Sad, 2017;
- Nagrada za najbolju scenografiju, za predstavu *Julije Cezar*, 65. Festival profesionalnih pozorišta Vojvodine, Sombor, 2016;
- Nagrada za najbolju scenografiju, za predstavu *Doktor Nušić*, Dani komedije, Jagodina, 2015;
- Nagrada za najbolju scenografiju, 65. Festival profesionalnih pozorišta Vojvodine, Kikinda, 2015;
- Nagrada za najbolju scenografiju za predstavu *Zona Zamfirova*, Dani komedije, Jagodina, 2013;
- Nagrada za vizuelni identitet za predstavu *Otac na službenom putu*, Festival drame, Zenica, 2011;
- Nagrada za vizuelni identitet „Krstimir Milovanović“, „Dani Zorana Radmilovića“, Zaječar, 2011;
- Nagrada novinarskog žirija, Pozorišni festival, Užice, 2011;
- Godišnja nagrada ULUPUDS-a, 2010.
- *Sterijina nagrada* za predstavu *Pomorandžina kora*, Sterijino pozorje, Novi Sad, 2010;
- Nagrada za najbolju scenografiju za predstavu *Dundo Maroje*, Festival „Joakim Vujić“, Šabac, 2010;
- Godišnja nagrada, DADOV, 2009;
- Nagrada za najbolju scenografiju, za predstavu *Maratonci trče počasni krug*, Dani komedije, Jagodina, 2009;
- Nagrada za najbolju scenografiju za predstave *Tekelija*, *Beograd-Berlin*, *Paradks*, *Hadersfeld*, Šesto bijenale scenskog dizajna, Beograd, 2006;
- „Ardalion“ – nagrada za najbolju scenografiju za predstavu *Hadersfeld*, Pozorišni festival, Užice, 2005;
- Priznanje za najbolju scenografiju, za predstave *Svinjski otac*, *Pokondirena tikva*, *Trgovina*, *Henrik IV*, *Paraziti*, *Terotizam*, Peto bijenale scenskog dizajna, Beograd, 2004;
- Nagrada za najbolju scenografiju, za predstavu *Svinjski otac*, Dani komedije, Jagodina, 2005;

- Nagrada za najbolju scenografiju, Joakimfest, Kragujevac, 2005;
- „Ardalion“ – nagrada za najbolju scenografiju, Pozorišni festival, Užice, 2004;
- *Sterijina nagrada* za predstavu *Opsada crkve Svetog Spasa*, Sterijino pozorje, Novi Sad, 2002;
- Nagrada ULUPUDV-a za najbolju scenografiju, Četvrto bijenale scenskog dizajna, Beograd, 2002.

BORIS MAKSIMOVIĆ

Rođen 20. oktobra 1949. u Novom Sadu, gde završava osnovnu školu i gimnaziju, a 1974. Fakultet likovne umetnosti, smer grafike u Beogradu, gde je i magistrirao 1977. U Srpskom narodnom pozorištu zaposlio se kao scenograf 1979. i u njemu ostao do 1992, kada je prešao u Narodno pozorište u Beogradu. Posle odlaska iz SNP-a nastavio je scenografski rad i sa zapaženim uspehom gradi umetničku karijeru u NP u Beogradu. Gostovao je u najznačajnijim teatarskim kućama u Jugoslaviji, kasnije u Srbiji i Crnoj Gori. Realizovao je mnogobrojne scenografije za balet, opere, operete, koreodrame, mjuzikle, drame i komedije. Saradivao je sa najznačajnijim rediteljima iz naše zemlje, kao i sa rediteljima iz SAD-a, Ukrajine, Holandije, Francuske, Grčke, Rumunije, Italije, Mađarske, Velike Britanije, Rusije...

Dobitnik je brojnih nagrada, među kojima su Sterijina nagrada i priznanje Zlatni beočug za trajni doprinos kulturi Beograda 2015.

LJUBICA MILANOVIĆ

Rođena je u Beogradu 1981. godine. Diplomirala je na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu. Student je doktorskih studija scenskog dizajna na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Autor je više pozorišnih, filmskih i televizijskih scenografija. Od 2009. je član ULUPUDS-a. Izlagala je na više grupnih izložbi među kojima je i „CURTAIN UP! - 10 godina scenografije i kostimografije u Srbiji 2000–2009.

Nagrade:

- Nagrada „Dorian Sokolić“ za scenografiju u predstavi *Prah*, na Međunarodnom festivalu malih scena u Rijeci, 2016;
- Nagrada za vizuelni identitet na festivalu „Dani Zorana Radmilovića“ u Zaječaru, za predstavu *Pop Ćira i Pop Spira* za koju je kreirala scenografiju, 2015;
- Nagrada za najbolju scenografiju i kostim u pozorišnoj predstavi *Metro-Priče iz belog sveta* na festivalu Susreti pozorišta BiH u Brčkom, 2008.

DARKO NEDELJKOVIĆ

Rođen je u Beogradu 1955. godine. Diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Specijalističke, kao i magistarske studije završio je na Institutu za umetnost i dizajn Cukuba Univerziteta u Japanu (1984-1987). Autor je više samostalnih izložbi (Salon Muzeja savremene umetnosti u Beogradu, Muzej ZOI u Sarajevu, Galerija Kulturnog centra u Nikšiću, Galerija nauke i tehnike SANU i dr), kao i većeg broja radova objavljenih u zemlji i inostranstvu. Pisao je za *Kulture Istoka – Časopis za filozofiju, književnost i umetnost Istoka*, zatim za mesečnik Saveza arhitekata Hrvatske – Čovjek i prostor itd. Bio je učesnik brojnih grupnih izložbi. Izlagao je na Praškom kvadrifijenu, Salonu arhitekture, Bijenalu scenskog dizajna, kao i na Trijenalu scenografije, kostimografije i pozorišnog plakata i drugim izložbama. Održao je mnoga predavanja iz oblasti urbanizma, arhitekture, scenografije i dizajna u zemlji i inostranstvu. Radio je na rekonstrukciji pozorišta Atelje 212. Od 1991. godine radi kao scenograf i dizajner u pozorištu Atelje 212. Tokom 25 godina umetničke karijere saradivao je sa eminentnim rediteljima i istaknutim pozorišnim umetnicima iz zemlje i regiona.

Od 2013. godine vanredni je profesor na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu, Departman za arhitekturu i urbanizam, Katedra za umetnost primenjenu u arhitekturi, tehnici i dizajnu, gde predaje predmete iz oblasti scenskog dizajna na osnovnim, master i doktorskim studijskim programima scenskog dizajna.

Dobitnik je najznačajnijih nagrada i priznanja u oblasti scenografije – nagrada Zlatni ćuran, Sterijina nagrada, nagrada „Ardalion“, Nagrada za životno delo Udruženja likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajnera Srbije, za celokupno stvaralaštvo i doprinos razvoju primenjenih umetnosti i dizajna.

VESNA POPOVIĆ

Rođena je u Šapcu 1979. godine, gde je završila osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirala je na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Odsek scenografija, 2002. godine. Na istom fakultetu završava i magistarske studije (2003-2005), na Odseku scenografija sa temom „Dramaturgija svetla u pozorišnoj scenografiji“, mentor profesor Geroslav Zarić. Zaposlena je na Fakultetu primenjenih umetnosti, Odsek scenografija (kao stručni saradnik od 2007-2009, u zvanju docenta od 2009). Član je ULUPUDS-a od 2003. godine. Autor je preko 80 scenografija za pozorište.

Nagrade:

- Nagrada za najbolju scenografiju za predstavu *Pasivno pušenje* Nebojše Romčevića, Zvezdara teatra u režiji Egona Savina, festival Dani komedije, Jagodina 2017;
- Nagrada za najbolju scenografiju za predstavu *1915*. B. Nušića, na Festivalu profesionalnih pozorišta „Joakim Vujić“, 2013;
- Godišnja nagrada „Bratislav Valčić“ za najbolju scenografiju za predstavu *Srce jednog boksera* Luca Hibernera, Malo pozorište „Duško Radović“, 2012;
- Nagrada za najbolju scenografiju za predstavu *Ženidba* N. V. Gogolja, NP Sombor na Festivalu Vršačka jesen, Vršac 2010;
- Nagrada za najbolju scenografiju za predstavu *Rodoljupci* J. S. Popović, NP Užice na Festivalu profesionalnih pozorišta „Joakim Vujić“, 2009;
- Godišnja nagrada ULUPUDS 2009.

MIODRAG TABAČKI

Diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu 1972. i na Akademiji za primenjene umetnosti 1974. godine, Odsek scenografija, u Beogradu. Samostalno radi od 1973. Uradio je preko dve stotine scenografija i više od stotinu kostimografija za dramske, operne, baletske i lutkarske predstave za repertoarska pozorišta, festivale i neformalne grupe. Kao scenograf i kostimograf gostovao u većini jugoslovenskih pozorišta, kao i u Belgiji, Italiji, Češkoj, Sloveniji, Slovačkoj, Makedoniji, Bosni i Hercegovini. Samostalno je izlagao u Beogradu 1984, 1990, 1992, 1998, 1999, 2003, Bratislavi 2009, Parizu 1987, Zagrebu 1985, Splitu 1983, 1987, Sarajevu 1984, Skoplju 1977, 1992, Pragu 1999, Budimpešti 2000, Nju Orleansu 2002. Učešće na kolektivnim izložbama u zemlji i inostranstvu – Praško kvadrijenale 1979, 1985, 1987, 1991, 1999; Međunarodno trijenale scenografije i kostimografije u Novom Sadu 1979, 1984, 1990. i dr.

Pedagoškim radom bavi se od 1973. godine. Redovni je profesor Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu. Gostujući je profesor Trent univerziteta u Notingemu u Velikoj Britaniji, Ohajo univerziteta u Atensu u Ohaju i Univerziteta Konektikata u Storsu u Sjedinjenim Američkim Državama.

Miodrag Tabački ima svoju jedinicu u *Svetskoj enciklopediji umetnosti spektakla druge polovine 20. veka, Moderna scena*, izdavač Kare, Pariz 1997, autor Đovani Lista.

Ima status Istaknutog umetnika ULUPUDS-a i počasni je član UPIDIV-a (Udruženje primenjenih umetnika i dizajnera Vojvodine). Monografija *Miodrag Tabački*, izdavača CLIO iz Beograda, nagrađena je nagradom Golden Pen Award USITT-a (Američki institut za pozorišnu tehnologiju - Udruženje scenografa, kostimografa, pozorišnih arhitekata, tehničara i tehnologa Amerike), 2006. godine.

Nagrade:

- „Statueta Joakim Vujić“ , za izuzetan doprinos razvoju pozorišne umetnosti, 2007;
- Nagrada SANU (Srpska akademija nauke i umetnosti) iz Fonda „Ivan Tabaković“, 2004;

- „Ardalion“ – nagrada za najbolju scenografiju na Jugoslovenskim pozorišnim igrama u Užicu 1996, 1997, 1999, 2000, 2003;
- *Sterijina nagrada* za scenografiju na Jugoslovenskim pozorišnim igrama u Novom Sadu 1982, 1996, 1998, 1999;
- Nagrada za životno delo ULUPUDS-a 1997;
- Srebrna plaketa za scenografiju na Devetom međunarodnom trijenalu scenografije i kostimografije u Novom Sadu, 1990;
- Zlatna medalja za najbolju scenografiju na Baletnom bijenalu u Ljubljani, 1985;
- Zlatni lovorov vijenac na Festivalu malih i eksperimentalnih scena u Sarajevu, 1982.

JASMINA HOLBUS

Rođena je u Beogradu. Diplomirala enterijer na Chelsea Collage of Art & Design u Londonu 1996. godine. Član je Udruženja književnika Srbije od 1993. godine i ULUPUDS-a od 2007. godine sa statusom samostalnog umetnika.

Književnim radom bavi se od 1990. godine. Poezija joj je publikovana i u književnoj periodici, a dosad je objavila devet knjiga poezije. Autor je različitih umetničkih projekata, u arhitekturi, grafičkom dizajnu i u oblasti audio-video instalacija (Art Bienale, Barselona 2005). Njeni radovi iz oblasti primenjene umetnosti su redovno birani i zastupljeni na značajnim grupnim izložbama u zemlji.

U pozorištu radi kao scenograf od 2003. godine. Do sada je izvedeno petnaest predstava u njenoj scenografiji. Sa Jugoslovenskim dramskim pozorištem sarađivala je kao scenograf na predstavama *Pred penzijom* Tomasa Bernharda u režiji Dina Mustafića (2006), *Banat* Uglješe Šajtinca u režiji Dejana Mijača (2007), kao i na predstavama u režiji Miloša Lolića, *Druga strana* Dejana Dukovskog (2006), *Sanjari* Roberta Muzila (2008), *Otelo* Vilijema Šekspira (2012), *Dnevnik o Čarnojeviću* Miloša Crnjanskog (2014). Adaptirala je scenografiju Vladislava Lalickog *Buba u uhu* u režiji Ljubiše Ristića (2009). Sa Lolićem je sarađivala i na

predstavama *Velika bela zavera* Dimitrija Vojnova (2004), *Muška stvar* F. K. Kreca (Atelje 212, 2007. god), *Bog je DJ* (Malo pozorište „Duško Radović“, 2010). U Srpskom narodnom pozorištu bila je scenograf predstave *Zojkin stan* Dejana Mijača (2011). Sarađivala kao scenograf i art direktor projekta za Jazz koncert *Bojan Zulfikarpašić Sextet* u Sava Centru i Sinagogi u Novom Sadu (2013), takođe i kao autor video radova za turneju jazz albuma *Shelter With A View* klavirski koncert *BojanaZ*, Francuska, Belgija, Holandija (2014). U koprodukciji Budva Grad teatra i Bitef Dance Company, sarađivala je kao scenograf u baletskoj predstavi *Don Žuan*, u koreografiji Maše Kolar (2014), kao i na predstavi Bitef Teatra *Dali&Pikaso* Fernanda Arabala, u režiji Dimitrija Udovičkog (2014). U Zagrebačkom plesnom centru sarađivala je kao libretista i scenograf na plesnoj predstavi *Trijada*, u koreografiji Maše Kolar (2015)

Nagrade:

- Godišnja nagrada ULUPUDS-a za scenografiju, 2013;
- Grand Prix BITEF-a, I nagrada internacionalnog festivala za predstavu *Sanjari* u produkciji JDP-a, 2009.

SADRŽAJ

Scenske slike	5
Scenske slike 2010.	13
Scenske slike 2011.	23
Scenske slike 2012.	37
Scenske slike 2013.	51
Scenske slike 2014.	61
Scenske slike 2015.	75
Scenske slike 2016.	87
Umesto zaključka	101
Pozorišni scenografi – Srbija	103

Milica Đurov:
SCENSKE SLIKE 2010 – 2016

Izdavač:
UG „Anonymous said:“
Beograd

Za izdavača:
Sandra Marković Milisavljević
Anica Tucakov

Lektura i korektura:
Milena Šećerović

Dizajn i prelom:
Tekstogradnja

Štampa:
„Grafolis“
Vladimira Matijevića 5, Beograd

Tiraž:
300

Publikacija se objavljuje uz podršku
Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

792.021(497.11)"2010/2016"
792.071.1.021(497.11)"19/20":929

ЂУРОВ, Милица, 1975-
Scenske slike : 2010-2016 / Milica Đurov. - Beograd : Anonymous said,
2017 (Beograd : Grafolis). - 116 str. : ilustr. ; 24 cm
Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-87913-13-4
а) Позоришна сценографија - Србија - 2010-2016 б) Сценографија
- Србија - 20в-21в - Биографије

COBISS.SR-ID 254375948

